

Maak

Yesu pi wel wiak kutömweri sëen wë krismaki 35 pöta ök won sëen Maak puuk Yesuu ngön ompyaö epët retëng ëa. Maak yapin nent Son pöp Yerusalem kak wilën wë Pitaare Pool kaamök elmëa. Pi Rom omnaröaan retëng ëa. Rom omnarö pöt, weëre kosangötön kön wiin ompyaö yaauro yak pi Yesuu ya retëng weëre kosangring mëneimauta ngönte retëng ëa.

Pöt epël wia.

Ngön ompyaut ngës rêaut *1:1-13*
Yesuu Kalili yangerak ya mënaut *1:14-9:50*
Kalili yangerakaan Yerusalemë saut *10:1-52*
Yerusalem kak Yesuu naë oröaut *11:1-15:47*
Yesu wal ëaut *16:1-8*
Yesuu ëö pet elmëaut *16:9-20*

Son i yamëaupök ngönën ök maima (*Matiu 3:1-12; Luk 3:1-18; Son 1:19-28*)

- 1** ¹Yesu Kristo Anutuu Ruup pim ngön ompyaut ngës réak epël oröa. ²Aisaia Anutuu tektek ngön yaaupök epël retëng ëa. “Kat wi. Ne omën nem ngönte waup wes mëen wet rapnaat. Puuk nim kanö ningësëpnaat. ³Yang pultakaan omën nampök epël ya. ‘Aköpëen kanö wotpil weseë. Ngësak ompyaö panë weseë.’” ⁴Aisaia pim retëng ëa pöl Son i yamëa pöp yang pultak oröak ngön epël ëa. “Arim utpetat sëp wasën ne ar i nimëëmaan. Pël ëen Anutuuk arim utpetat ent ë nuulapnaan.” ⁵Pël maan Yutia yangrakaanre Yerusalem kakaan omën narö selap pim naë së ngön kat wiak pitëm ketre saunat tekeri wesak ök maan Sonök Yotan imeri i momëa. ⁶Son pöp pim ulpëen kosangëp pol kamel ëpötök ket ëak mëak wëa. Pël ëak pol koröpöök yepat ket ëaö naö urëëa. Ën pim kaömp pöt ngëntre mop pëen neima. ⁷Ngönte pöt epël ök maima. “Omën nem ënëm waisëpna pöp pim weëre kosangtak nemët il wasëpnaap. Ne utpet epöpök pim ing korötepar wii nemowilnganëëp. ⁸Ne i yaaptaring yanimë. Puuk pöt Ngëengk Pulöök nimëëpnaat.”

Sonök Yesu i momëa
(*Matiu 3:13-17; Luk 3:21-22*)

⁹Akun pötak Yesu Nasaret kak Kalili yangerakaan sê oröön Sonök Yotanëk i momëa. ¹⁰Pël ëen imeriaan yaaprem itaangkën kutömwer këm nga ëen Pulö ekëpë ök sak pim rangk irëa. ¹¹Pël yaëen kutömweriaan ngön nent epël mëëa. “Ni nem Ruup. Ne nimëen ya kè sak niin kent panë yaalni.”

Setenök Yesu morök elmëa
(*Matiu 4:1-11; Luk 4:1-13*)

¹²Pël yemaan Pulöök tapëtakëer yang omën wonrekë wes mëen sa. ¹³Pörek sê akun 40 wëen Setenök morök elmëeima. Pi animauröa tekarak wëen enselöröak kaamök elmëeima.

Yesu pim yaat ngës rëa
(*Matiu 4:12-17; Luk 4:14-15*)

¹⁴Son wii kaatak moulmëen wëen Yesu pi Kalili yangerak sê oröak Anutuun ngön ompyaut war wesak epël ök mëëa. ¹⁵“Akun temanöm yesën Anutuuk peene wa ngaöök nimëepnaan yaë. Pötaanök lup kaip tiak ngön ompyaut wak taë weseë.”

Yesuuk ru kong nent pimëen koirä
(*Matiu 4:18-22; Luk 5:1-11*)

¹⁶Yesu pi Kalili i kaö pöökë pouuk yesem itaangkën omp nanang naar, Saimonre nangap Entru, piarip i kaö pöök iir yoolaan itena. Piarip i kaö imënörö korak wes mëak mon wa pël eim wëa. ¹⁷Pël ëen epël mëëa. “Arip nem ënëm waiseë. Pël ëen nook arpim i kaö imënörö yewan pi tapël omnaröeta önëen niulëëmaan.” ¹⁸Pël maan piarip tapëtakëer piarpim iiröt om wiak pim ënëm sa. ¹⁹Pël ëen pi kot nent ëngkël yesem itaangkën omën nanang munt naar Semsre nangap Son, Sepeti pim ruaar, piarpim wangaöökë rangk iiröt ompyaö yewasem wëen itena. ²⁰Pël ëak piaripön ngön maan piarpim pepap Sepeti pim ya omnaröaring wangaöök wëen sêp mowesak Yesuu ënëm sa.

Yesuuk urmerap waö ë momëa
(*Luk 4:31-37*)

²¹Pël ëak pit Kapaneam kak sê oröak kët kè yesautak Yesu pi Yuta omnaröa ngönën tuptak sê ilëak ngës rëak ngönën ök mëëa. ²²Pël yaëen omnarö pim ngöntaan yaan panë sa. Pi pepapök öngpököt wa kotiak maan ngön kosangötë ngarangköröa ngön yaaut il mowesa. ²³Pël yaëen akun tapëtak ngönën tup pöta kakaati omën urmerap pim lupmeri wëäo

nampök Yesuun ngön äak epël mëä. ²⁴“Elei, Yesu Nasaretanëp. Ni ten tol elniim? Ni utpet niwasumëak waisan koröp. Ne niin ëwat wë. Ni Anutuu naëaan Omën Ngëëngkëp.” ²⁵Pël maan Yesuuk urmer pöpön ngön kosang mëak epël mëä. “Ni ngön angan. Omën pipop sëp mowesak oröak së.” ²⁶Pël maan urmerap orööpënëak omnamp mök ë moolaan së ngentiak wiaan ngönëer oröak sa. ²⁷Pël ëën omnarö yaan panë sak neneren epël mëä. “Elei, epët oröpët? Ngön epët maim nent. Weëre kosangring maan urmeraröeta pim ngön ngaarëk yëo.” ²⁸Pël ëën ngön pöt ulöl sak Kalili yanger pangk ëa.

Yesuuk Pitaë lëlamöp ompyaö mowesa
(*Matiu 8:14-15; Luk 4:38-39*)

²⁹Akun pötak ngönën tuptakaan oröak Semsre Sonring Saimonre Entru piarpim kaatakë sa. ³⁰Pël äak Saimon pim öng lëlamöp yauman koröp es nga yeem wiaan teënt Yesuun ök mëä. ³¹Ök maan pim naë së moresi moröak wal ë moulmëen tapëtakëer koröp es nga pöt won sëen kaömp ar ë mena.

Yesuuk omën selap ompyaö mowesa
(*Matiu 8:16-17; Luk 4:40-41*)

³²Wiap kan pötak këtëp yeilaan omën kak pörek wëaurö pit omën yauman yaauröere urmerarö pitëm lupötë wëaurö pourö pim naë wak sa. ³³Pël ëën kak pörekörö ka kanrak së rongan ëa. ³⁴Pël ëën yauman ke nentere nent yaaurö ompyaö mowesak urmerarö selap waö ë momëa. Pël äak urmerarö pim songönte ëwatörö yak tekeri wesak apanëak nga mëä.

Yesu pi Kalili yangerak ngönën ök maö sa
(*Luk 4:42-44*)

³⁵Röök nginömööring ëlпам këëkë newalën wiaan wal äak yang lup omën won nentak së Anutuun ök mëä. ³⁶Pël ëën Saimonre pim karurö piin ap wasö ënëm së ³⁷koirak epël mëä. “Omnarö niin ap yewas.” ³⁸Pël maan epël mëä. “Tiar ka munt temanöm wia pötëeta ngönën ök maö sëpa. Ne ya pöt mëmpëak waisaup.” ³⁹Pël mëak Kalili yangerak ka wieëa pötë së ngönën tupötë ngönën ök maöre urmerarö waö ë më pël ëeim wakaima.

Yesu pi omën kësë ëa namp ompyaö mowesa
(*Matiu 8:1-4; Luk 5:12-16*)

⁴⁰Omën kësë ëa namp pim naë së rar rë mowesirak epël mëä. “Aköp, ni ompyaö newasumëak pöt yok pangk ompyaö newasumëët.” ⁴¹Pël maan Yesu pi piin yaköm ëën mores el mëak pim rangk mowiak epël mëä. “Pël elniimëak yeëerek ompyaö së.” ⁴²Pël maan tapëtakëer pim kësëat won

sa. ⁴³Pël ëen teënt wes yamëem pepanöm mëak epël ök mëä. ⁴⁴“Epël yaalni epta ngönte omnaröen ök manganok om el wesak së nim koröpö kiri ar yaaö nampön pet elmë. Pël äak omnarö nim ompyaö san pöt ewat sëpnaan Moses pim ngön kosangta wia pöl kiri ar ëëm.” ⁴⁵Pël ëen Yesu pi ka kaotä yoolök naaröön ëlëep omën wonötë wëen omën nalaan nal wëaurö pim naë seima.

Yesuuk omën kosat kël wa namp ompyaö mowesa
(*Matiu 9:1-8; Luk 5:17-26*)

2 ¹Wë ënëmak akun nentak Yesu pi kaalak Kapaneam kak së oröak ka nentak së wëen ka reparö kat wiak ²pim ka wëa pötak së wa top äak peö ëen ka kanëreta il wariak wëa. Pël ëen Yesuuk pitën ngönën ök yemaan ³omën mor kong nent pöröak omën kosat kël wa namp urtak wiak wak së oröa. ⁴Pël äak pim naë mowiipënëak omën selap peö äak wëen pomp äak kaata ngaarëk is Yesuu wëaurek ka möör wak omnamp urtaring wes mëen irëa. ⁵Pël ëen Yesu pitëm kön wi kosang yewesauten itenak omën kosat kël wa pöpön epël ök mëä. “Nem ruup, ne yok nim saunatë kangut ent ë yanuulak.” ⁶Pël yemaan ngön kosangötë ngarangk pörek wëa narö kat wiak epël kön wia. ⁷“Elei, omën epop pi oröp ëënak epël ya? Pi, ‘Ne yok nim saunatë kangut ent ë yanuulak,’ pël yemaan Anutuu yapinte wa ngep yaalmë. Ya pöt Anutu pimtëetep.” ⁸Pël yaëen Yesu pitëm könötön pim könök itenak epël mëä. “Arim lupötë tol ëënak kön ke pil yawi? ⁹Nem omën kosat kël waupön, ‘Nim saunatë kangut ent ë yanuulak,’ ngön pël yemak pöt kengkënte. Pöt ar ngön pöta këët tekeri nasën ëen nem ngön pöt yaap ma kaar pël newasngan. Ën nem omnampön, ‘Wal äak së,’ ngön pël yemak pöt könömët. Pöt nem ngön pöta këët tekeri sëen ngön pöt yaap ma kaar pël wasënëet. ¹⁰Pötaanök ar ne kaar wonöp Omën Këep e yangerak wë weëre kosang wak saunatë kangut ent ë yemoolak pöten ewat sënëak epël ök yemaan iteneë.” Pël mëak kosat kël wa pöpön epël mëä. ¹¹“Ne epël niamaan kat wi. Ni wal äak korumönte wak nim kaatakë së.” ¹²Pël maan pi wal äak tapëtakëer korumönte wak pit pouröa itöök kan sa. Pël ëen yaan sak Anutuun ping wesak epël ök mëä. “Tiar omën ke epël nenten itnaangkën äaut.”

Yesuuk Liwai pimëen koirä
(*Matiu 9:9-13; Luk 5:27-32*)

¹³Yesu pi pël äak kaalak i kaö ëöökël yesën omën selap pim ënëm sëen ngönën ök mëä. ¹⁴Pël äak pörekaan së Liwai, Alpias pim ruup, pim mon yewaö kaatak wëen itenak epël ök mëä. “Nem ënëm elnë.” Pël maan pi wal äak pim ënëm sa.

¹⁵Pël äak Yesuun yas maan pim kaatak së wel aisëak kaömp yenën takis yewaöre utpet yaaö munt narö kësang piire pim ruuröaring kaömp

ngawi na. Omën ke pilorö kësang pan pim ënëm sa pötaanök. ¹⁶Pël ëën Parisi omën ngön kosangötë ngarangk naröak itaangkën pi omën utpet yaauröere takis yewauröaring kaömp ngawi yenën pim ruuröen epël mëak pëel mëëa. “Arim rë yanuulaup, pi tol ëënak omën takis yewauröere utpet omnaröaring kaömp ngawi yen?” ¹⁷Pël maan Yesu kat wiak kangiiir epël mëëa. “Omën yauman wonörö rota ngësë nasën. Yaumanringöröakëër rotaaröa ngësë sa yaë. Ne omën pitëmtën kön wiin wotpilörö pël yewas pörö lup kaip tiipnaan memëak newaisën. Won, omën pitëmtën kön wiin saun yaaurö pël yewas pörö ngön ök maan lup kaip tiipënek waisaup.”

Kaömp ngës yoolëauta ngönte

(Matiu 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸Akun pötak Sonë ruuröere Parisi omnaröa ruurö kaömp ngës olëak wëa. Pël ëën omën narö Yesuu naë së epël mëak pëel mëëa, “Sonë ruuröere Parisi omnaröa ruurö kaömp ngës olëak wë. Ën nim ruurö tol ëënak pël naën yaë?” ¹⁹Pël maan Yesuuk kangiiir epël mëëa. “Omën namp öng öpënëak yeem pim karuröaring wëen karuröak yaköm ëën kaömp ngës olëak öpën ma? Won. Pitring wëen kaömp ngës olëak naöpan. ²⁰Ënëmak omën naröak pi wak kama ulmëen akun pötakökëër pim karurö yaköm ëën kaömp ngës olëak öpnaat. Pöl pit ne kama neöpna pötakökëër nem ruurö neen yaköm ëën kaömp ngës olëak öpnaat.

²¹“Omën namp poë koröp ngolöpöokaan kaö nent ilak ulpëen ngaanëpë keliaurek wiak korir namëëpan. Pël ëëpna pöt poë koröp ngölöp pötak ulpëen ngaanëp weruun ilak kaak sëpnaat. ²²Ën omën namp i kep pol koröpwerring ket ëa ngaan pötak wain i ngolöpët kolön yok pangk naëpan. Pël ëëpna pöt wain i pöt kep wetak pol koröp pöt sak il ngentiin iit orö sëpnaat. Pël ëën pol koröpwerta utpet ëëpnaat. Pötaanök wain i ngolöpët kep ngolöptak lë mëëpna pötak pangk ëëpnaat.” Yesuu pël mëëa pöta songönte epët. Mosesë ngön kosang ngaanötre pimtë ngön ngolöpöt pangk irikor naëpan pötenök mëëa.

Akun kë yesauta ngönte

(Matiu 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³Kë yesa akun ngëëngk nentak Yesure pim ruurö pit rais yaöökë lup yesem ruurö ulöp narö töa. ²⁴Pël yaëën Parisi naröak piin epël mëëa. “Kë yesa akun ngëëngktak pitëm ya yamëngk pipotön pepanöm wia. Pit tol ëënak yaë?” ²⁵Pël maan Yesuuk epël ök mëëa. “Tewitre pim omnaröa kaömp won wë këënëen ëa pöt ar sangk kelak kat nawiin yaaurö ma? ²⁶Apaiata pim kiri ar yaaö wotöök sak wëa akunetak Tewit pi Anutuu ngönën tup kaöeta kakaati së kaömp Anutuu ëöetak wieëa pöt kiri ar yaauröakëër nëmpanaan omën pasurö nëmpanëak nga yaaut wak pimënt

nak pim omnarö karut mangkën na. Pöt ar sangk kelak kat nawiin yaaurö ma?" 27Pël mëak epël mëëa. "Anutu pi omnarö kaamök ëëpënëak akun kē yesaut ket ëa. Pi akun kē yesaut kaamök ëëpënëak omnarö ket naën. 28Pötaanök Omën Këëp ne kē yesa akun ngëëngk pöta pepap. Nem kentöök akun eptak nem ruuröen omnant ëëpënaan memaat."

Yesuuk omën kël wa namp ompyaö mowesa
(*Matiu 12:9-14; Luk 6:6-11*)

3 1Akun nentak Yesu pi kaalak ngönën tupta kakaati ilëak itaangkën omën mores kël wa namp wëa. 2Pël ëën omnarö pit Yesuuk akun ngëëngktak ompyaö wasën pöt ngön yaatak ulmëëpënëak ngai yeem wëa. 3Pël ëën puuk omën mores kël wa pöpön epël mëëa. "Wal ëak wais itëkëël tau." 4Pël mëak omnaröen epël pëël mëëa. "Kë yesa akun ngëëngktak omnarö ompyaö elmëëpen ma utpet elmëëpen? Omnarö ompyaö mowasëpen ma utpet mowasëpen?" Pël maan pit nerek nemaan. 5Pël yaëën pi pitëm lup kosang yaauten ya këlangön ëën nga it nalnal elmë pet irak omën pöpön epël mëëa. "Nim mores el më." Maan mores el mëën kosang sa. 6Pël ëën Parisi omnarö ka tomök sê tapëtakëër Erotë omnaröaring pit tol ëak Yesu mëmpën pöta ngönte kopëta wesa.

Omnarö i kaöök wa rongan ëa

7Yesu pi pim ruurö koirak i kaöök sê wëën Kalili yangerakaan omën selap pan pitëm ënëm sa. Pörö pëën won, Yutia yangerakaanre 8Yerusalem kakaan, Itumia yangerakaanre i Yotanë ëngk komuntakëlaanre Taiaare Saiton ka pöörarëaan omën selap pan pim yaautön kat wiak sê oröa. 9Pël ëën omën selap pörö pi ngepre un elmëëpanëak pim ruuröen wang naö temanöm wes ulmëëpënëak mëëa. 10Omën selap pan ompyaö mowesa. Pötaanök omën ëmpölre yaumanörö pi mësil elmëëpënëak sê ngepre un elmëëpanëak wangaöön mëëa. 11Pël ëën omën urmeraröaringöröak Yesuun itenak pim ingrak rar rë wesirak ngön ëak epël mëëa. "Ni Anutuu Ruup." 12Pël yemaan pit pim songönte tekeri wesak apanëak kosang wesak nga mëëa.

Yesuuk pim ngön yaaö omën 12 pörö wa ulmëa
(*Matiu 10:1-4; Luk 6:12-16*)

13Wë akun nentak pimënt rosir naöök sê wë pim ru öpënëak kent kön wiauröen yas maan pim naë sê rongan ëa. 14Pël ëën omën 12 pörö ru wesak piiring wë ngönën ök maöre 15urmerarö waö ë momë pël ëëpënëak mëëa. 16Pim omën 12 ëak wa ulmëa pörö eporö. Saimonön yapin ngölöpët Pita mëëa. 17Pël ëak Sems Sepeti pim ruupre nangap Son, piaripön yapin ngölöpët Poanesis mëëa. Tiarim ngöntak tangre kaö pöta ökaar pël apenaat. 18Ën Entruure Pilip, Patolomiuure Matiu, Tomasre

Sems Alpiasë ruup, Tatiastre Saimon Selot pël yamëëa pöp pi ngaan Rom kamanëp sëp mowasëpënëak aima omën tok pötakaanëp piire ¹⁹ën Yutas Keriot kakaanëp Yesuun kup mowiipnaap.

Yesure Pielsepulë ngönte

(*Matiu 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10*)

²⁰Yesu pi kaatak së wëën omën kësang pan kaalak wa top yaëën pit ruuröa kaömp nëmpna mopët won ëa. ²¹Pël yaëën pim ëlre nang kat wiak, “Kön irikor yaalmë,” pël mëak koirëpënëak sa.

²²Pël ëën ngön kosangötë ngarangk Yerusalem kakaan sa pöröak epël mëëa. “Urmeraröa kaöap, Pielsepul, pim lupmeri wëën pöpë weëre kosangöök urmerarö waö ë yamë.” ²³Yemaan wa top elmëak ngön nokoliil nent epël mëëa, “Setenök tol ëak pimënt waö elmëëpën? ²⁴Yang nerakë omnarö pitëm naë nga oröön nener mënak kom ëak pöt naön ëëpnaat. ²⁵Ën ka kopët nentak wëaurö tapël nener mënak kom ëëpna pöt repak sëën ka kosaö wiaapnaat. ²⁶Tapël Setenök werak pimënt möak waö elmeëpna pöt pangk kosang sak naën ëëpnaat. Pi kö sëpnaat. ²⁷Omën nga namp wëën munt nampök pim kaatak ilëak omnant naöpan. Wet rëak omën nga pöp wii të wiakök pim omnant pout öpnaat. Nga pöp Seten.

²⁸Ne yaap niamaan kat wieë. Omën utpet ke nentere nent ëak Anutuun utpet wesak mapna pöt Anutuuk omën utpet pöt poutë kangut yok pangk kërë moolapnaat. ²⁹Ën namp pi Ngëëngk Pulöön utpet wesak tapël mapna pöp pim saun pöta kangit ent ë nemoolahan, om kosang wiaapnaat.” ³⁰Ngön pipët, “Pim lupmeri urmerap wë,” mëëa pötaanök pil mëëa.

Yesuu ëlre nangaröa ngönte

(*Matiu 12:46-50; Luk 8:19-21*)

³¹Ngön pipot ök yamëem wëën pim ëlre nang ka tomök së wë orööpënëak kakaatiil ngön wes mëa. ³²Pël ëën Yesu pi omnaröa öngpök wëën epël ök mëëa. “Nim ëlre nang tomök wë niin ya.” ³³Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Nem ëlre nang talörö?” ³⁴Pël mëak omën wirö wa taap elmëak wëa pöröen iteneë epël mëëa. “Nem ëlre nang pörö eporö. ³⁵Omën Anutuu këm ngön ngaarëk yeö piporö nem ëlre nangarö pël yaë.”

Omnant öpöt olëauta watepang ngönte

(*Matiu 13:1-9; Luk 8:4-8*)

4 ¹Yesu pi kaalak i kaö ëöök së këëkë wesak ngönën ök mëëa. Pël yaëën omën kësang pan pim naë wa rongan ëa. Pël ëën pi wangaöökë ngaarëk is wel aisëak wëën omnarö yangerak wëa. ²Pël ëaan watepang ngön nentere nent yamëem nent ngës rëak epël mëëa.

³“Niamaan kat wieë. Omën namp pim yaak së omnant öpöt olëa. ⁴Pël ëën nant kamtaöök ngentiin intöröak oröak na. ⁵Ën nant këlöökë rangk ngentia. Pël ëën yanget kënyangap wiaan yak teënt oröa. ⁶Pël ëën këtëp ngaarëk apër maan öp pöt kotön saap wak umön rëa. Pöt misënöt kotut pötaanök. ⁷Ën nant nönötë öngpök olëa. Pël ëën nönöt oröak ngep ëën sësë ëak mos ëa. ⁸Ën nantökëër yang kolaptak olëa. Pël ëën pötökëër aprak ulöl sak kë kësang pan uta. Kengk nemorëët 30, nemorëët 60, nemorëët 100 pël uta.” ⁹Ngön pipët maö së epël mëak pet ira. “Katrिंगëpök ngön epët kat wiip.”

Yesu pi tol ëënak watepang ngönöt mapënëak mëëa
(*Matiu 13:10-17; Luk 8:9-10*)

¹⁰Omnarö sa pet yairën pimënt wëën pim ru 12 pöröere omën munt piiring wëaurö pim watepang mëëautë songönötön pëël mëëa. ¹¹Pël ëën epël mëëa. “Anutu pimtök wa ngaöök nimëak wë ngön ëlëëp pöta songönte arënökëër pet yaalni. Ën omën muntarö pit pöta songönte kat wiipanëak watepang ngön ök yak. ¹²Pit Anutuu naë rë olaan pitëm saunatë kangut kërë olapan itöök itaampënaatak këëten yok pangk itnaampan ma katëëpök kat wiipnaatak songönten këëkë kön nawiipan.”

Omnant öpöt olëauta watepang ngönta songönte
(*Matiu 13:18-23; Luk 8:11-15*)

¹³Pël mëak epël mëëa. “Watepang niak pöta songönten ëwat nasën ma? Pël yaëen tol ëak watepang ngön pout niaan ëwat sën? ¹⁴Omnampë öpöt olëa pöt ngönën öpöt olëa. ¹⁵Öpöt kamtaöök ngentia pötë ökörö pit ngönën kat wiak wa lupmeri wiin Seten tapëtakëër wais wak sëpnaat. ¹⁶Ën öpöt këlöökë rangk ngentia pötë ökörö pit ngönën kat wiak tapëtakëër kent kön wiak wak öpnaat. ¹⁷Pël ëak lupötë misën il natëën. Pötaanök akun kot nent kön wi kosang wesak wëën pitëm Anutuu ngön ngaarëk yeö pötaan omnaröak këlangön kat mowiak utpet mowasën tapëtakëër wil këlok ëëpnaat. ¹⁸Öpöt nönötë öngpök ngentia pötë ökörö pit ngönën kat wiipnaatak ¹⁹wë koröpöökë omnantön kön selap ëëre monere urömen kentre kaur ëëre omën munt nantön war ë pël yaëën pötök ngep elmëën ngönën mos ëëpnaat. ²⁰Ën öpöt kolaptak ngentia pötë ökörö pit ngönën kat wiak wak wëën pitëm wëwëatë kë ompyaut orööpnaat. Narö kë 30, narö kë 60, narö kë 100 pël orööpnaat.”

Esuwesi ngönte
(*Luk 8:16-18*)

²¹“Talëpök esuwes mangiak wak së kapita öngpök mëëre urta ikanöök wi pël ëëpën? Pël naëpan. Urta ngaarëk wesiren ëwa ëëpnaat. ²²Omën ëlëëp wia pipot wi naöpanëët. Pipot tekeri sëpnaat. Ën ngep ëën wia

pipot wiakaim wi naöpanëet. Ënëmak wëlël ëen omnarö itaampnaat. ²³Katringëpök ngön epët kat wiip.” ²⁴Pël mëak epël mëëa. “Ar nem ngönöt këëkë wesak kat wieë. Arök omnant omnaröaan elmëënë pöt Anutuuk tapël kaip ti nimpnaat. Pël ëak muntat kaö wesak nimpnaat. ²⁵Namp Anutuuk ngön ompyaö nant mangkën taë wak öpna pöp muntat mampnaap. Ën namp mangkën taë wes wak naön ëëpna pöp kot weëa tapët Anutuuk kama wa ëp ëen elek öpnaap.”

Omnant öpöt olaan yaaröauta watepang ngönte

²⁶Yesu pi ngön nent epël mëëa. “Anutuu wa ngaöök yanimë pöt epël. Omën namp pim yaak omnant öpöt olapnaat. ²⁷Pël ëak rö kan ka urööre këtek wal ëak wë pël yeem rëngap yaaröön pöta songönte köpël öpnaat. ²⁸Yanger pimtök kaamök elmëen rëngap orööpnaat. Wet reäk rëngap orööpnaat. Pörekaan ëp wilëpnaat. Pörekaan këët utöpnaat. ²⁹Pël ëak köp sëen omnamp tööpnaat. Këët yatöa akunet temanöm yes.”

Këra lëlëp kotupë watepang ngönte

(Matiu 13:31-32, 34; Luk 13:18-19)

³⁰Yesuuk omnaröen ngön nent epël ök mëëa. “Anutuu wa ngaöök yanimë pöt tolëelte? Ne oröp nantë ök ëak am? ³¹Pipët këra lëlëp nampë ököt. Lëlëp pöp kot panëëp, omën muntatë lëlëpöröak il yewas. ³²Pël yaëetak oröakökëer pöpök këra muntat il wesak wap wiak wëen intörö wais ngentiak kët kosöptak wëere ka ëp wi pël yaë.”

³³Yesu pi watepang ngön nentere nent mëak ngönën ök maima. Pitëm ëwat sëpnaat ök maima. ³⁴Nent war wesak nemaan, watepang pëen maima. Pimtë ruuröaring pëen wëakëer war wesak ök maima.

Kentöök Yesuu ngönte ngaarëk wa

(Matiu 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵Kët taptak wiap kanök pim ruuröen epël mëëa. “Tiar i kaö olëak ëngk komuntakël sëpa.” ³⁶Pël maan omën kësang pörek wëen sëp mowesak teëntom piiring wangaöök ilëak yesën wang munt nant ënëm sa. ³⁷Yesën kent kësang panë möak kaö maat wangaöök ilëak peö ëëpënëak ëa. ³⁸Pël yaëen Yesu pimënt wangaöökë kasngaël ngan rereкта rangk ka uraan it moilak epël ök mëëa. “Rë yanuulaup, tiar kö sëpenëak yeëep ya ngës naën ma?” ³⁹Pël maan wal ëak kentöön nga mëak i kaöön epël ök mëëa. “Ni leng ëak wia.” Pël maan kentö leng ëen i kaö wiap sa. ⁴⁰Pël ëen pitën epël mëëa. “Ar oröpëen kasiin sak yeë? Arim kön wi kosang yewesaut won ma?” ⁴¹Pël maan pit yaan sak neneren epël mëëa. “Elei, omën epop tal namp apen? Puuk kentre i kaö maatön nga maan pim ngönte ngaarëk yeöp.”

Yesuuk omën nampökaan urmerarö waö ë mäa
(*Matiu 8:28-34; Luk 8:26-39*)

5 ¹Pit i kaö olëak ëngk komuntakël Kerasa yangerak sè oröa. ²Pël ëak wangaöökaan yaaröön omen urmerap pim lupmeri wëaö namp omën yangaöökaan sè pi koirä. ³Omën pöp omën yangaöök wë nga yaëën ingre morötë wii yaapötökre seenötök tē yemowiin pangk naën yaaup. ⁴Omnaröak kët ël epotë ingre morötë wii yaapötök tēere seenötök tē pël ëën wii yaapöt il olëak seenötta tapël il olëak wëën omnarö mor öpënëak yaëën pangk naën yaaup. ⁵Pi rö kanre këtëk poutë omën yangaöökre rosiratë ka ureim wë ngön ë olëak aimeë pimtök pimtë koröpö kël möeimën utpet ëaup. ⁶Omën pöpök kamaarek wë Yesuun itenak pöömpö sè rar rë wesirak yaya yamëem ⁷ngön ëak epël mëä. “Yesu ni Anutu Ngaarëk Panëpë Ruup. Ni ne tol elnëem? Ne Anutuu ëöetak niamaan. Ni këlangön nangkan.” ⁸Yesuuk, “Urmerap ni, omnampökaan oröak se,” pël ök mëä pötaanök. ⁹Pël ëak Yesuuk pim yapinten pëël maan epël mëä. “Nem yapinte Selap. Ten selap wë pötaanök.” ¹⁰Pël mëak ke urak kimang epël mëä. “Ten yang epër sëp wasënaataan waö elnëengan.” ¹¹Pël ëën yang pörek tangitak pol narö kësang lupönöök wëa. ¹²Pël ëaan urmerarö pit Yesuun ke urak epël kimang mëä. “Ni ten wes nimëën polöröa öngpök ilenaan sën.” ¹³Pël maan Yesuuk kuure mak maan urmerarö pit omën pöpökaan oröak sè polöröak ilëa. Pël ëën polörö pöömpö sè parëaöök oröak sè i kaöök ilëak i nak wel wia. Pol pörö selap 2000.

¹⁴Pël ëën pol ngarangkörö kas sè kaare yang pörekë omën wëauröen ök më pet ira. Pël ëën omnarö itaampënëak sa. ¹⁵Pël ëak omnarö pit pöten itaampënëak Yesuu naë sè oröak itaangkën omën urmerarö selap piikaan oröak sa pöp könö koirak poë koröp urak Yesuu naë wel aisëaan itenak kas ëa. ¹⁶Pël yaëën itenauröak omën urmerarö wakaima pöpë ngönteere polöröa ngönte poutepar ök mëä. ¹⁷Pël ëën pit Yesu pitëm yanger sëp wesak sëpënëak ke urak mëä.

¹⁸Yesu wangaöök yeilaan omën urmeraröaring wakaima pöp piiring sëpënëak ke urak mëä. ¹⁹Pël yaëën Yesuuk ke mourak epël mëä. “Nim kak sè nimoröaring wë Aköpë nim naë retëng kaö elniak sant yaniwas pipta ngönte ök mam.” ²⁰Maan omën pöp Tekapolis yangerak ka 10 pötë Yesuuk pim elmëa pöt pout ök maö sa. Pël ëën pit kat wiak yaan sa.

Yesuuk Sairasë koontupre öng namp ompyaö mowesa
(*Matiu 9:18-26; Luk 8:40-56*)

²¹Pël ëak Yesu pi wangaöök ilëak ëngk komuntakël sè oröak i pisöök ngentiak wëën omën kësang pim naë sè oröak wa top ëa. ²²Pël yaëën ngönën tupta ngarangk namp yapinte Sairas pi Yesuu naë sè pim ingrak tok oriak ²³kosang wesak epël mëä. “Nem koontup wel wiipënëak yaë.

Pötaanök ni wais moresi mor wëen ompyaö sak öp.” 24 Pël maan kat wiak yesën omën kësang pan pim ënëm yesem pi il mowari yesa.

25 Pël yaëen pitëm tekrak öng namp öng yauman ëeim wëen krismaki 12 ëak won saup wëa. 26 Öng pöp rotaaröak ya mëngkën pangk naën om këlangön kat wieim wëa. Pël yeem pim sumat meneimën won sa. Pël ëen yaumante won nasën om ëeim wëa. 27 Öng pöpök Yesuu yaauta ngönte kat wiak omnaröa tekrak wë Yesuu kasngaël së pim ulpëenëpök mësël elmëa. 28 Pöt, “Ne om pim ulpëenëpök mësël elmëema pöt ompyaö sumaat,” pël wesakök ëa. 29 Pël elmëen tapëtakëer won sëen kat men ëen pim koröpö taë sa. 30 Pël ëen Yesu pim weëre kosangö won yesem yaan kat men ëak omnaröa tekrak kaip tiak, “Talëpök nem ulpëenëpök mësël yaalnë,” mëak pëël mëëa. 31 Maan ruuröak epël mëëa. “Omnarö selap wë naröak mök ë yanimëerek, “Talëpök neek mësël yaalnë?” pël angan.” 32 Yemaan Yesu pi pöt talëpök yaalmë pöt ëwat sëpënëak omnaröen it nalaan nal elmëa. 33 Öngöp pi pöt pim koröpöök retëng oröa pöten itenak kas kön wiak reireë urak Yesuu naë së pim ingrak tok oriak pim songönte war wesak ök mëëa. 34 Pël maan puuk epël mëëa. “Koontup aë, nimtë kön wi kosang yewesautak ompyaö yesën. Pötaanök ya kë sak së ompyaö öm.”

35 Öng pöpön pël yamëem wëen omën narö ngarangkepë kaatakaan së ngarangkepön epël mëëa. “Nim koontup wel wiaarek këpök rë yanuulaup koirak waisngan.” 36 Pël yemaan Yesu kat mowieë ngarangkepön epël ök mëëa. “Kön selap ëenganëp om kön wi kosang newas.” 37 Pël mëak omën muntaröen nga mëak Pitaare Semsre nangap Sonringörö pitëmënt sa. 38 Së ngönën tupta ngarangkepë kaatak oröak omën selap pan pit ingre këlël aö ngön kaëp kaö aim wëen itena. 39 Pël ëak kakaati së omnaröen epël mëëa. “Ar tol ëënak ingre ya ilak aö epël yeë? Koontup wel nawiin om ka ura.” 40 Pël yemaan sömre ëlak yeëa. Pël ëen pit koö ë mëen yaaröön ëlre pepaaring pim ruurö pëen koontupë wieëa pörek ilëa. 41 Pël ëak koontupë moresi moröak epël mëëa. “Talita kumi.” Pöt tiarim ngöntak, “Koontup, ni wal ëëmëak yeniak,” pël apenaat. 42 Maan tapëtakëer koontup wal ëak sak waisö ëa. Koont pöpë krismakiat 12 pël won saup. Pël ëen omnarö itenak yaan utpet sa. 43 Pël yaëen omnaröen ök mepanëak kosang wesak nga mëak koontup kaömp mangkën nëmpënëak mëëa.

Nasaret omnarö Yesu kasëng mena

(*Matiu 13:53-58; Luk 4:16-30*)

6 ¹ Yesu pi kaare yang pör sëp wesak pimtë ka songöntakël yesën pim ruurö ënëm sa. ² Së wëen ngëengk akunet temanöm sëen ngönën tuptak së ngönën ök mëëa. Pël ëen omën selap kat wiak yaan sak epël mëëa. “Elei, omën epët tarëkaan orö morëa? Éwat kësang eppel talëpök rë moula? Pël ëak pim retëng kaö yaaö pöt kaö panë maimal yaë.

³Tiar piin ewat wë. Pi ka ök yarëaupë ruup. Pim ëlëp Maria. Yokot pim nangarö Semsre Yosep, Saimonre Yutas pörö. Ën koont pim nangaröeta tiarring wë.” Pël mëak piin kaaöre këëpöt elmëa. ⁴Pël yaëen Yesuuk epël mëëa. “Tektek ngön yaaö namp ka nantëëröak piin ping wesak yema. Pël yaautak pimtë kaare yangerak wëen piiring wëauröak kaö nasën wë wesak piin ping wesak nemaan ë yaë.” ⁵Kak pörekörö pitëm piin kön wi kosang nemowasën äautaan ya retëng weëre kosangring nant kësang pitëm naë namëngkën ëa. Om yauman omën kopët nampnamp pim moresiar rangk mowiak ompyaö mowesa. ⁶Pël ëak pitëm piin kön wi kosang nemowasën ëa pötaan yaan sa.

Yesuuk pim ru 12 pörö ya nga wes mëa
(*Matiu 10:5-15; Luk 9:1-6*)

Yesu pi ka muntatë ngönën ök maö seima. ⁷Pël yeem pim ru 12 pöröen yas maan sëen urmerarö waö ë momëëpënëak weëre kosang menak ngës rëak kom ëak naar naar pël pël ëak wes momëa. ⁸Pël ëak kan kourakë omnant wak sëpanëak nga mëak sungkörat pëen wak sëpënëak mëëa. Kaömpre kërre monere pöt wak sëpanëak mëëa. ⁹Ing körötökëer mëak ulpëënaarta pouwaar mëëpanëak nga mëëa. ¹⁰Pël mëak epël ök mëëa. “Kak nerek së oröak ka ilanë piptak pëen wë olëak oröak sën. ¹¹Kak nerek së oröön ngöntre kar elniak arim ngönöt kat nawiin yaëen pöt kasëng menak ing porpor elmëak arim ingötëaan yangre ulölöt ka pöök kërë moolëak sëen pitëmtë songönöt kön wiipnaan.” ¹²Pël maan pit së lup kaip tiipënëak ngönën ök mëëa. ¹³Pël yeem urmerarö selap waö ë momëëre yauman yaaurö selap tapël i kolapöt wa momëak ompyaö mowasö pël ëa.

Erotök maan Son mëna
(*Matiu 14:1-12; Luk 3:19-20; 9:7-9*)

¹⁴Yesuu yaauta ngönte aö aö yesem yang omp ak Erot pim naë oröön kat wia. Omën naröak epël mëëa. “Omën pipop Son i yamëaup pi wel wiak wal ëaup yak weëre kosangring ya retëng pipot yamëngk.” ¹⁵Narëak Yesuun, “Elia,” pël mëëa. Ën naröak, “Pi tektek ngön yaaö ngaan wakaimauröa ök namp.” ¹⁶Pël yemaan Erot pi kat wiak epël mëëa. “Won, Son nem ngernger ilaup pi tapöpök weletakaan wal ëak wë.” ¹⁷⁻¹⁸ Erot pi wet rëak pim nanëp Pilipë öngöp, Erotias, wa ëp ëa. Pötaanök Sonök Erotön epël ök mëëa. “Ni nim nanëpë öngöp wa ëp ëan pöt yok pangk naën.” Pël maan Erotök Sonë nga mëëa pötaan pi wali wak wii tëa. ¹⁹Erotias Sonë piin nga mëëautaan ya sangën kön wiak mëmpënëak kan ap wesak sëp wesa. ²⁰Erot pi pöt Sonön kön wiin omën wotpilre ompyaup pël weseë piin kasinkasin ëak mait elmëa. Pël yaëen yak Erotias pi namëngkën ëa. Pël yaëen Erot pi Sonë ngönöt kat wiak ëngk ma e wesak kön selap ëa. Pël yeemak kat wiipnaataanta kent ëa.

²¹Wë enëmak Erot pim wila akunet temanöm sëen pim ngarangköröere nga omën wotöököröere Kalili yangerakaan omën kaöarö wa top elmëak këere kaömp mena. Pël yaëen Erotiasë Son mëmpna kanö oröa. ²²Pit wa top ëak wëen Erotias pim koontup pitëm ëöetak së tan yaura. Pël yaëen Erotre piiring wëaurö itenak kent kön wia. Pël ëak Erotök koontupön epël mëëa. “Ni omën nenten kent ëen aan pöt nimpaat. ²³Pël mëak Aköpë ëöetak kosang wesak epël mëëa. “Omën pasutön aan pöt nimpaat. Ën nem yangereta kom ëak kaö ner nimpëak aan pöt pangk nimpaat.” ²⁴Pël maan koontup së ëlëpön epël mëak pëël mëëa. “Ne omën oröpötön mam?” Maan ëlëpök mëëa. “Son i yamëaup pim kepönöön ma.” ²⁵Pël maan koontup pi pöömpö omp aköpë naë së epël mëëa. “Ni Son i yamëaup pim kepönö peene tapëtakëër söwarweri wiak nampëak kent yaë.” ²⁶Pël maan omp aköp pi ya utpet kön wia. Pël ëaap kaöapre omën piiring wëauröa ëöetak ngön kosang wesak ök mëëa pötaan kuure mak mëëa. ²⁷Pël ëak teënt nga omën namp Sonë kepönö wak waisëpënëak mëëa. Pël ëen pi wii kaatak së Son ngernger ilak ²⁸kepönö söwarweri wiak wak së koontup mangkën wak së pim ëlëp mena. ²⁹Pël ëen Sonë ruurö kat wiak së sokur wak së yang kel weera.

Yesuuk omën 5000 pörö kaömp mena
(*Matiu 14:13-21; Luk 9:10-17; Son 6:1-13*)

³⁰Yesuu ngön yaaö omnarö ya nga ë im olëak kaalak së pim naë wa top ëak pitëm ya mëmpöore ngönën ök maö imautë ngönöt ök mëëa. ³¹Pël ë pet irën omën selap yesën yewaisën yaëen kë sëere kaömp në ëëpna mopö won yaëen ruuröen epël mëëa. “Tiarimënt omën wonrek së kë sëpa.” ³²Pël mëak pitëmënt wangaöök ilëak yang omën wonrekël sa.

³³Pël yaëen omën selap pitëmtok itenak ewat sak ka poutëaan i kaö pouuk kan pöömpö së wet réak oröa. ³⁴Pël ëen Yesu pi wangaöökkan oröak omën selap pan wëen itenak sëpsëp pep wonöröa ök wakaima pötaan yaköm kön wiak ngës réak ngönën ngönöt selap ök mëëa. ³⁵Pël yaëen könöp wali yesën itenak ruuröak Yesuu naë së epël mëëa. “Tiar yang omën wonrek wëen könöp wali yesrek ³⁶ni omnarö wes mëen ka wia pötë së kaömp sum ëak nëmp.” ³⁷Maan Yesuuk epël mëëa. “Arök nant meneë.” Pël maan ruuröak mëëa. “Ten së 200 kina pötak kaömp sum ëak wais mampunëak yaan ma?” ³⁸Maan epël mëëa. “Arim naë kaömp tolël ëak wiaarek së iteneë.” Maan pit së itenak, “Kaömp mor nas, ën i kaö imën kopët naar pël ëak wia,” pël mëëa. ³⁹Pël ëen omnaröen nönö mö mëak rek mëak wel aisapënëak mëëa. ⁴⁰Pël maan pit rek nemor 100, nemor 50 pël pël ëak wel aisëa. ⁴¹Pël ëen Yesu pi kaömp mor nas pötring i kaö imënaar wak kutömweriil iteneë Anutuun yowe mëak pelak omnarö kom ë mampënëak ruurö mena. Pël ëak i kaö imën pöarta tapël kom ë mampënëak mena. ⁴²Pël ëen pit pourö nak kep wesak ⁴³kaut

olaan wak kër 12 pötë waulön peö äa. ⁴⁴Omën kaömp na pörö selap pan, ompörö 5000.

Yesu i kaöökë roro sa
(*Matiu 14:22-23; Son 6:15-21*)

⁴⁵Kaömp na pet irën tapëtakëer Yesuuk pim ruurö wes mään wangaöök ilëak ëngk komuntak Pesaita kakël wet rëak yesën pimënt omnarö wes mëa. ⁴⁶Pël ëën yesën pimënt Anutuun ök mapëñëak rosiraöök isa. ⁴⁷Pël ëën koö yoolaan wangaö i kaö luptak yesën pimënt wëa. ⁴⁸Pël äak pi itaangkën kentö sëpnalaan yamöön pit weë ngentiak poprak yaëen ëlpam walëpëñëak yaëen kaöökë roro së pitëm naë oröak il mowasëpëñëak äa. ⁴⁹Pël yaëen pit itenak kas kësang äak, “Elei, waötöp ëngk yewais,” pël mëak merëk äa. ⁵⁰Pit pourö itenak kas kësang ëën pël äa. Pël yaëen teënt epël mëäa. “Nemtok yewaiserek kas ëëngan.” ⁵¹Pël mëak pitëm naë wangaöök ilaan kentö leng äa. Pël ëën pit yaan sak ngön won sak wëa. ⁵²Pöt kaömp mena pöta songönte ëngk ma e wesa pötaan pitëm lupöt om il wariak wëa.

Yesu pi Kenesaret yangerak omnarö ompyaö mowesa
(*Matiu 14:34-36*)

⁵³I kaö olëak Kenesaret yangerak së oröak wangaö leng ë ulmëa. ⁵⁴Pël ëën wangaöökaan yaaröön tapëtakëer omnarö Yesuun itenak ⁵⁵kaatë pöömpö së yaumanörö urötring wak Yesuu wëautëël kat wiak pötëël seima. ⁵⁶Pël ëën ka kaöre kot Yesuu yesautë yauman omnarö wak së ka tomök mowiin pim ulpëen kautak pëen mësël äak ompyaö sëpëñëak kék mëäa. Pël maan omën pël äa pörö ompyaö sa.

Yuta omnaröa ëaröa yaautë ngönte
(*Matiu 15:1-9*)

7 ¹Parisi ngönën omën naröere ngön kosangötë ngarangk narö Yerusalem kakaan Yesuu naë së wa rongan äa. ²Pël yeem pim ruuröakaan narö kaömp nëmpëñëak ngön kosangta wieëaul mor i nairën kewilring kaömp yenën itena. ³Parisiire Yuta omën pourö kaömp nëmpëñëak pöt pitëm ëaröa ngön kosangta wieëaul mor iirakök yenaurö. ⁴Pötaanök sum yaurekaan pitëm kaatë së oröak mor i nairën kaömp nanëmpan. Pöt pëen won kapre kelönre omnant pout iirak pitëm ëaröa ngön kosangta wieëaul yaaurö. ⁵Pötaanök Parisiire ngön kosangötë ngarangkörö pit Yesuun epël mëäa. “Nim ruurö pit tol ëënak tenim kaöaröa ngön kosangöt ilak pitëm moröt i nairën omnant wak yen?” ⁶Maan epël mëäa, “Kaar omnarö aë. Tektek ngön yaaö omën Aisaia pim ngaanëer arimëen ngön äa pöt kë yaarö. Pöt epël.

‘Omën eporö pitëm këmötök neen yaya yanëem

pitèm lupötök kääpöt yaalnëaurö.

⁷ Pitèm ngönöt nem ngön kääta urtak wiak nener rë yemoulaurö.

Pël yeem neen yaya yenëaan itaangkën mos ë yaë.’

⁸ Ar Anutuu ngön kosangöt moolëak arimtë ngönöt kosang wesak wak wëaurö.”

⁹ Pël mëak epël mëëa. “Arim ëaröa ngön kosangöt ulöl wesak aö imeë Anutuu ngön kosangöt utpet wesak komun yauraurö. ¹⁰ Mosesök kosang wesak epël ëa. ‘Nim ëlre pepaarë ngön ngar wak ompyaö elmë.’ Ën nenteta epël. ‘Omën namp pim ëlëpön ma pepapön utpet wesak mapna pöp mën wel wiip.’ ¹¹ Mosesök pël yaatak ar ngön epël yaaurö. ‘Namp pim ëlre pepaar omën nenten ap yewasën omën pim piarip kaamök elmëëpna pöt pim naë wiaan pöten, “Ne omën epët Anutuun yaö ëaup,” yemaan’ ¹² arök pim ëlre pepaarë ikanöök wë kaamök elmëëpna pöt il yemowariaurö. ¹³ Ar pël yeem arim ëaröa ngön kosangötë ënëm yeë pötak Anutuu ngönte ke ur yoolak. Pël yeem omën utpet munt nantta yaaurö.”

Yenautök omnaröa lupöt utpet newaspan

(Matiu 15:10-20)

¹⁴ Yesu pi pël mëak kaalak omnaröen ngön maan sëen epël ök mëëa. “Ar pourö nem ngön ök niama epët kat wiak kön wi sokoleë. ¹⁵ Omën nëen yaatak yes pipötök lupmer utpet newasën yaë. Lupmeriaan yaarö pötök lupmer utpet yewas. ¹⁶ [Katringëpök ngön epët kat wiip.]”

¹⁷ Pël mëak omnarö wëen kaata kakaati yesën ruuröak watelang ngön pötaan pëël mëëa. ¹⁸ Pëël maan Yesuuk epël mëëa. “E, arta om köpël wëan ma? Omën nëen yaatak yes pipötök tol ëak lupmer utpet niwasëpën? ¹⁹ Pipot lupmeri nasën, yaatak sëen ya yaar pöten ar köpël ma?” Yesu pim ngön pöt, yenautök utpet naniwaspan pël mëëa. ²⁰ Pël mëak yal menak epël mëëa. “Lupmeriilaan omnant apër yaarö pötök utpet yaniwas. ²¹ Omën lupmeriaan yaarö pöt epot. Kön utpet, öngre omp nga yaaö, këkain, omën yamëngka, öngre omp wëwëet kom yaaö, ²² war, omën utpet panëët, morök, omën kewilringöt, keimön, omnaröen utpet wesak yaaut, iep inging, irikor. ²³ Omën utpet pipötök omën lupmeriilaan apër oröak lupmer utpet yaniwas.”

Pinisia köpël öng namp Yesuun kön wi kosang wesa

(Matiu 15:21-28)

²⁴ Yesu kaare yang pör sëp wesak Taia kak naë së oröak ka nenta kakaati ilëak omnarö pim wëaut kat wiipanëak ëlëëp wëaap tol ëak ëlëëp öpën?

²⁵ Tapëtakëër öng namp pim wëaut kat wia. Öng pöp pim koontup lupmeri urmerap wëaup yak Yesuu naë së pim ingrak tok oria. ²⁶ Öng pöp pi maim Siria yangerak Pinisia yangerakaanëp. Pöpök pim koontupökaan urmerap

waö ë mëepënëak ke urak mëea. ²⁷Pël ëen Yesuuk epël mëea. “Runjaarö kaömp nak kep ëepënëak äaut. Pötaanök runjaaröa kaömpöt wa ëp äak kentörö nemangkën ë yaë pöl ni maimap kaamök naalniingan.” ²⁸Pël maan öngöpök kangiir epël mëea. “Aköp yaap yaan. Pël äaap kentörö runjaarö kaömp yenën ikanöök wë lupöt ti ngentiin na yaë pöl ni kaamök elnë.” ²⁹Pël maan Yesuuk epël mëea. “Ni pil yaan nim koontupökaan waö ë yamëerek së.” ³⁰Pël maan öngöp kaatak së itaangkën pim koontup urmerap piikaan oröak sëen ompyaö ka uraan itena.

Yesu pi omën ngön won katun namp ompyaö mowesa

³¹Yesu pi Taia kakaan kaip tiak Saiton kak il wesak Kalili i kaöökë naë Tekapolis yangerak ka 10 äak wieëa pörek së oröa. ³²Pël ëen omën ngön won katun namp pim naë mësak së mores rangk mowiipënëak ök mëea. ³³Pël ëen omën pöp omnaröa naëaan mop nentakël mësak së ulmëak pim mor wotö kat kanöök mowiak waasöp ngësak yangapöök wa momëak ³⁴kutömweriil iteneë ëm mëak omnampön epël mëea, “Epata.” Tiarim ngöntak, “Kat kan të.” ³⁵Maan katëëp kan tëen yangapööta kaip tiin ngön yaap äa. ³⁶Pël yaëen Yesu pi pöta ngönte kaö wesak apanëak nga mëea. Pi kosang wesak yemaan pit ke ur moolëak aö sëen kaö sa. ³⁷Pit yaan panë sak epël mëea. “Omnant pout ompyaö wes pet yair. Katunörö kat nga mowasööre ngön wonörö ngön nga mowasö pël yaë.”

Yesuuk omën 4000 pörö kaömp mena

(*Matiu 15:32-39*)

8 ¹Akun pötak omën kaö pan pim naë wa top äak wë këen wëen ruuröen ngön mëak epël mëea. ²“Ne omën kësang eporöen yaköm kön yawi. Pit neering wë kaömp nanën wëen kët nentepar nent äak yes. ³Pit këen wes mëen pöt kan kourak yesem utpet ëëpnaat. Narö yang waliitëaan waisaurö.” ⁴Pël maan ruuröak epël mëea. “Pultak wëep kaömpöt tarëkaan koirak omën selap eporö mangkën pangk ëëpën?” ⁵Pël maan Yesuuk, “Arim naë kaömp tolël äak wia?” pël maan, “Kaömp 7,” pël mëea. ⁶Pël maan omnarö wel aisapën mëak kaömp 7 pöt wak Anutuun yowe mëak pelak ruurö mangkën omnarö mena. ⁷Pël äak i kaö imën kopët naar wieëa pöaar tapël wak yowe mëak omnarö mampënëak mëea. ⁸Pël ëen omën pourö nak kep wesak kaut olaan wak kër 7 pötë waulön peö äa. ⁹Omën kaömp na pörö selap pan, 4000. Nëen wes mëen kaalak yesën ¹⁰tapëtakëer ruuröaring wangaöök ilëak Talmanuta yangerak së oröa.

Parisi omnaröak retëngtaan mëea

(*Matiu 16:1-4; Luk 12:54-56*)

¹¹Pörek wëen Parisi omnarö Yesuu naë së oröak kutömweri retëng nent oröön itaampënëak morök elmëak këkre tö mëak piiring ngön nga ela.

12 Pël een pi ya këlangönring em mëak epël mëä. “Omën peene akun eptak wë eporö ar tol éénak ya retëngët eëmëak yak? Ne yaap niamaan kat wieë. Ne utpet ke piloro arimëen ya retëng nent naalniingan.” 13 Pël mëak sëp wesak wangaöök ilëak ëngk komuntakël sa.

Parisiire Erotë omnaröa yisötë ngönte
(*Matiu 16:5-12*)

14 Yesem ruurö kaömpöt kat kol wiak sa. Pël een om kopët nent wangaöök wieëa. 15 Pël eaan Yesuuk pitën pepanöm mëak epël mëä. “Ar Parisiire Erotë omnaröa yisötön ngarangk këëkë een.” 16 Pël maan pitëmënt neneren epël mëä. “Tiar kaömp peretöt wak newaisën äautaan epël yenia.” 17 Pitëmënt pël yaan kat men ëak epël mëä. “Kaömp peretöt kat kol wiak waisan pöten tol één neneren yemak? Ar songönten ewat nasën ma? Ar kön tektek nasën wë ma? 18 Ar iteneëak omnant këëkë itnaangkën eëre katöt wëak ngönöt këëkë kat nawiin yeë ma? Nem omnant yeë pöten kat kolak wë ma? 19 Ne kaömp 5 pöt kom ëak omën 5000 pörö mangkën nëen kaut om wiaan wak kër tol ëak waulön peö ëa?” Pëel maan, “12,” mëä. 20 Ën kaömp 7 ëak kom ëak omën 4000 pörö mangkën nëen kaut om wiaan kër tol ëak waulön peö ëa?” Pëel maan, “7,” mëä. 21 Pël maan epël mëä. “Pöten ar om kön tektek nasën wë ma?”

Yesuuk Pesaita kak omën it il tēja namp ompyaö mowesa

22 Yesure ruurö Pesaita kak së oröak wëen omën naröak omën it il tēja namp Yesuu naë wak së mësël elmëëpënëak ke urak mëä. 23 Pël een omën it il tējaupë moresi wak kaöökë wilëngkëel së ulmëak itöörarë waasöp mongësak mores kepönöök mowiak pëel mëä. “Omnantön ityaangkën ma?” 24 Maan it il tējaupök it ngaulak epël mëä, “Ne omnaröen itaangkën këraatë ökörö sak waisak yaë.” 25 Pël maan Yesuuk pim mores itöörarë mowiin ompyaö sa. Ompyaö sak itöörar nga ngëna. Pël ëak omnant kamaarekre naë wieëa poutön këëkë pan itena. 26 Pël een Yesuuk, “Ka epöök ilangan,” pël mëak pim kaatakë wes mëen sa.

Pitaak Yesuu songönte war wes mëä
(*Matiu 16:13-20; Luk 9:18-21*)

27 Yesu pi pim ruurö koirak Sisaria Pilipai kakë naë ka kot wieëa pötëel sa. Kamtaöök yesem Yesuuk epël mëak pëel mëä. “Omnarö neen talëp aim?” 28 Pël maan epël mëä. “Naröak niin, ‘Son i yamëaup,’ pël yaan naröak, ‘Elia,’ naröak ‘Tektek ngön yaaö namp wes,’ pël aim.” 29 Pël maan epël mëä. “Ën arimtok pöt neen talëp aim?” Pël maan Pitaak epël mëä. “Ni Kristo, Anutuuk Yaö Niaup.” 30 Pël maan omnaröen pim songönte ök mapanëak nga mëä.

Yesuuk pimtë wel wiipna ngönte war wes mëäa
(*Matiu 16:21-28; Luk 9:22-27*)

³¹Akun pötak Yesuuk ngës rëak war wesak epël mëäa. “Omën Këëp ne wë ënëmak këlangön kësang kat newiire ngarangkre kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangöte ngarangkörö pit kasëng nemenak nemëngkën wel wiak kët nentepar nent yangaöök wieë wal ëëmaap.” ³²Ngön pöt war wesak ök mëäa. Pël ëën Pitaak pëentak koirak së ngës rëak nga mëäa. ³³Pël ëën kaip ti ruuröa ngësël iteneë Pitaan nga mëak epël mëäa. “Seten, ni sëp newesak së kan newariingan. Nim yaan pipët Anutuu ngönte won, omën ngönte.”

³⁴Yesu pi omën selap pörek wëauröere pim ruurö wa top ë ulmëak epël ök mëäa. “Omën namp pi nem ënëm elnëëpënëak pöt pimtë könöökë kentöt këëpöt weseë, ‘Ne Yesu pimëën wel wiima pöt pangk ëëmaap,’ pël wesak pim këra yetapër waalak nem ënëm elnëëp. ³⁵Namp pim wëwëet keimön ëak öpna pöt pim wëwëet kö sëpnaat. Ën namp nemëënre nem ngön ompyautaan yak wëwëet këëpöt wasëpna pöt pim wëwëet orö morëëpnaat. ³⁶Ën namp yangerakë omnant pout kent ëak weim wëën pötök pim wëwë ompyaut utpet mowasën won sëën omën pötök tolëël kaamök elmëëpën? Pël naëpan. ³⁷Ma namp pim wëwë ompyaut kaalak öpënëak pöt öröpöt kangiir mampën? ³⁸Namp pi omën utpet ëak Anutuun kön wi kosang newasën yaaö eporöa tekarak wë nemëntre nem ngönëntaan kön wiin ëö ëëpna pöp pi Omën Këëp nook nem Pepapë ëwaö nem rangk wiaan nem ensel ngëëngkörö koirak wais oröak piin kaaö elmëëmaap.

9 ¹Ne yaap pan niamaan. E taua eporö arëkaan narö wel nawin wëën Anutuu wa ngaöök nimëëpna pöt weëre kosangring yaaröön itaampun sa.”

Yesu pi möönre koröp maim wa
(*Matiu 17:1-13; Luk 9:28-36*)

²Kët 6 ëak won sëën Yesu pi Pitaare Semsre pim nangap Son pörö koirak rosir wali naöök së pitëmënt wakaima. Pël ëak pi pitëm ëöetak möönre koröp maim wa. ³Ulpëënëp kölam panë tëën ëwa elmëa. Pöt yang omnaröa naënganëël ëa. ⁴Pël ëën pit itaangkën Eliaare Moses piarip oröak Yesuring ngönaak yeem wëa. ⁵Pël yaëën Pita pi köpël yak Yesuun köntak epël mëäa. “Kaöap, ten eprek wëën ompyaö yaë. Pötaan ka kot nentepar nent ëak ök renaan, nent nimëën, nent Mosesëën, nent Eliaëën ëak.” ⁶Ruurö pit yaan sak reireë yaurem Pita pi köntak pël mëäa. ⁷Pël yaëën tapët pöt uröam kölam ëwa nempel irë kaka elmëën Anutuuk uröamta öngpökaan epël mëäa. “Epop nem Ruup. Ar pim ngönte kat wiin.” ⁸Pël maan pit it nalaan nal ëak itena pöt Yesu pimënt wëa.

⁹Pit rosiraöökāan yeirēm Yesuuk pitēn pepanōm epēl mēēa. “Arim omēn it kōpēlōt ityaangk pōten omnarōen peene ōk mangan. Ēnēmak Omēn Kēēp ne weletakaan wal ēēnak omnarōen ōk man.” ¹⁰Maan ruurō pit ngōn pōt yak wesak wē pitēmēt neneren epēl mēēa. “Weletakaan wal ēēpna pōt tol nent?” ¹¹Pēl mēak Yesuun epēl mēak pēēl mēēa. “Elia wet rēak waisēpnaap ngōn kosangōtē ngarangkōrō pit tol ēēnak pēl aim?” ¹²Pēēl maan epēl ōk mēēa. “Yaap, Elia pi wet rēak orōak Anutuū Yaō Neeaup nemēēn omnant kopēta wasēpēnēak ēaut. Pōtaanōk ‘Omēn Kēēpōn utpet wesak mēak kēlangōn kat mowiiḡnaat,’ ngōnētak pēl retēng ēa pōta songōnte tol nent? ¹³Eliaan pōt epēl ōk yēniak. Pi yok orōak wēēn omnarōak pitēm kentōok utpet mowasēpēnēak ngōnētak ēa pōl elmēaup.”

Yesuuk yokot nampōkaan urmerap waō ē momēa
(*Matiu 17:14-21; Luk 9:37-43*)

¹⁴Pit rosiraöökāan ru muntarōa naē sē itaangkēn omēn selap pitēm naē orōak wēēn ngōn kosangōtē ngarangk narō pitring ngōn nga yaalem wēa. ¹⁵Pēl yaēēn omēn pōrō Yesuun itenak yaan sak tapētakēēr sē koirak yoōre ērēp mēēa. ¹⁶Pēl ēēn pi epēl mēak pēēl mēēa. “Ar tol ēēnak ngōn nga yaal?” ¹⁷Maan omēn pōrōakaan nampōk orōak epēl mēēa. “Rē yānuulaup, urmer ngōn won sa nampōk nem yokotup utpet yemowasēnak wak yewais. ¹⁸Yokot epop urmerapōk kēt ēl epotē mōk ē moolaan ngentiak kēmtakaan kepop yaarōem kēēt nampnamp mēnak ingre mor kosang sak wiaakē yaē. Pēl yaēēn nim ruurōa naē wak wais waō ēēpēnēak ōk maan pit ōk ēēn pangk naēn yaē.” ¹⁹Maan Yesuuk epēl ōk mēēa. “O omēn kōn wi kosang yewesaut wonōrō, aē. Ar neen kōn wi kosang nēnewasēn yeem kōn wiin akun tolēēl arring wē arim kōnōmōt weim ōm? Yokotup nem naē wak waisē.” ²⁰Pēl maan yokotup wak yesēn urmerap Yesuun itenak tapētakēēr yokotup mōk ē yangerak moolaan rikrik yaurem wieē kepop yangēsa. ²¹Pēl yaēēn Yesuuk pepapōn epēl mēak pēēl mēēa. “Epēt akun taltak orō morēa?” Maan pepapōk epēl ōk mēēa. “Kotuukēēr. ²²Urmer epop yokotup utpet wasēpēnēak esuwēsiire imeri wa yemoolēaup. Ni pōta weēre kosang wiaan pōt tenipōn yakōm kōn niwiak kaamōk elni.” ²³Maan Yesuuk epēl mēēa. “Weēre kosangtaan yaan. Pōtaan niamaan kat wi. Namp pi kōn wi kosang yewesautaring ōpna pōp omnant pout yok pangk ēēpnaap.” ²⁴Pēl maan tapētakēēr rungaapē pepapōk ngōn ē olēak epēl mēēa. “Ne kot nent kōn wi kosang yāniwas. Nimtok nem kōn wi kosang yewesaut wiapre kor epēt kosang newas.” ²⁵Pēl yemaan Yesuuk omēn selap pim naē sē yaarōon urmerapōn nga mēak epēl mēēa. “Ngōn won katun epop, ngōn kosang yēniak. Ni orōak kama sē kaalak waisngan.” ²⁶Pēl maan urmerap ngōn kaēpēēr orōak sēpēnēak yokotup wa moolaan ngentiak wel ōk wiak wieēa. Pēl

ëaan omnarö itenak, “Wel wia,” pël mëä. ²⁷Pël yemaan Yesuuk yokotup moresi moröak wal ë tau moulmëä. ²⁸Pël ëak kaata yelaan pim ruurö pëentak së epël mëak pëel mëä. “Ten tol ëak waö elmëenëak poprak ëan?” ²⁹Maan epël ök mëä. “Urmer ke pipëlörö omën nentak won, kimang ngöntak waö ë momëët.”

Yesuuk pim wel wiipna ngönte ök maan akun nentepar ëa
(*Matiu 17:22-23; Luk 9:43-45*)

³⁰Pit yang pör sëp wesak Kalili yangerak së oröak sa. Pöt omnarö piin kat wiipanëak ëlëp sa. ³¹Yesem ruuröen epël mëak rë moula. “Omnaröak Omën Këep ne ngaaröa moresi neulëen pit nemëngkën ket nentepar nent won sëen kaalak weletakaan wal ëëmaap.” ³²Pël maan pit ngön pöt kat wiak ëngk ma e ëen pëel mapënëak ëak kas ëen sëp wesa.

Wotöök wëauta ngönte
(*Matiu 18:1-5; Luk 9:46-48*)

³³Pël ëen yesem Kapaneam kak së oröa. Pël ëak kakaati së ruuröen pëel mëä. “Ar kamtaöök oröpmorëenök neneren mëëaurö?” ³⁴Pël maan pit om ngön won sak wëa. Pöt pit kamtaöök yesem, “Talëpök wotöök wë,” pël mëak neneren maö seima pötaanök. ³⁵Pël ëen wel aisëak ruurö wa top elmëak epël ök mëä. “Namp pi wotöök öpënëak pöt muntaröa kasngaël wë inëen elmëp.” ³⁶Pël mëak runga kot namp wak pitëm tekarak tau moulmëak moresök kaamök elmëëë epël mëä. ³⁷“Omën nemëen yak runga kot ke epëlöp sant elmëepna pipop ne sant elnëepnaap. Neen sant elnëepa pöpök nemënt won, nem wes nemëaupönta sant elmëepnaap.”

Utpetatëen këkre tö yaauta ngönte
(*Luk 9:49-50; Matiu 18:6-9; Luk 17:1-2*)

³⁸Sonök Yesuun epël mëä. “Rë yanuulaup, ten itaangkën omën namp nim yapintak urmerarö waö ë yamëen itenaut. Pël ëaupök omën pöp tiarim ënëm naën yaë. Pötaanök tenök pël ëëpanëak kan mowariaut.” ³⁹Maan Yesuuk epël mëä. “Kan mowariingan. Namp nem yapintak retëng ke pipëlöt yaaupök tol ëak kengkën sak neen utpet wesak apën? ⁴⁰Tiarim yaat komun naurön ëëpnaapök tiarim karip kaamök yaalniaup pël sak öpnaap. ⁴¹Ne yaap niamaan. Nampök ar Kristoë omnarö pël wesak i pëente nimpna pöt kangit won naëpan.

⁴²“Namp pi kot ke epëlöröakaan namp neen kön wi kosang yewesaupön këk maan pim kön wi kosang yewesaut sëp wasëpënëak yaëen pöt pël ëëpanëen naröak wet réak kël kësangö pim mesetak öngö moutak i kaöök moolaan i nak wel wiipna pöt pangk ëëpnaat. Pöt omën pöpök maan kot ke epëlöröa namp pim kön wi kosang yewesaut sëp

wasën pöt kangiir utpet kaö panëet pim naë orööpnaat. ⁴³Pël äak nim moresök utpet nent koirën pöt il olam. Mor kopëtasring wëwë kosangtak ömë pöt ompyaö. Pouwesiarring wëen Anutuuk parëaöök es kosangwesi niolaan pangk naën ëëpnaat. ⁴⁴[Parëaöökë ngëëpörö wel nawiipanëërö. Esuwesta nariinwes.] ⁴⁵Ma nim ingesök utpet nent koirën pöt il olam. Ing kopëtasring wëwë kosangtak ömë pöt ompyaö. Pouwesiarring wëen Anutuuk es parëaöök niolaan pangk naën ëëpnaat. ⁴⁶[Parëaöökë ngëëpörö wel nawiipanëërö. Esuwesta nariinwes.] ⁴⁷Ën omën nim itöök itaampëetak weru nuulaan utpet ëëmëak yeem pöt it pö ur olam. It kopët naööring Anutuu wa ngaöök yanimë pötak ömë pöt ompyaö. Pourarring wëen Anutuuk es parëaöök wa niolaan pangk naën ëëpnaat. ⁴⁸Parëaöökë ngëëpörö wel nawiipanëërö. Esuwesta nariinwes. ⁴⁹Tomunat yenautë yoola pöl esuwesök omën pouröa rangk olapnaat. ⁵⁰Tomun pöt ompyaut. Pël äautak pim misëngö won sak wiaan tol äak kaalak misëng wasën pangk ëëpën? Ar tomuneta ök sak wë neneraan mayaap ëeim ön.”

Öng wes yamëauta ngönte
(*Matiu 19:1-12; Luk 16:18*)

10 ¹Yesu pi pörekaan Yutia yangerere Yotan ëngk komuntakël së oröa. Pël äak pörek wëen omën selap pan kaalak pim naë së oröa. Pël ëen pim yaaö pöl kaalak ngönën ök mëak rë moula.

²Pël yaëen Parisi naröak së morök elmëak pëel mëëa. “Omën namp pim öngöp wes mëen pangk ëëpën ma?” ³Maan Yesuuk epël mëëa. “Moses pi pöta ngönte tolëël niaa?” ⁴Pël maan pit epël mëëa. “Namp wes mëëpënëak pöt pep kosangwer menak wes mëëpnaat. Moses pi pötaan kuure mak niaut.” ⁵Maan Yesuuk epël mëëa. “Moses pi arimtë lup kosang yaautaan yak ngön kosang pipët retëng ë nina. ⁶Pël äaap songöntak Anutuuk omën ket ëëpënëak öngre omp pouwaar ket ë ulmëa. ⁷Pël äa pötaanök omp namp pim ëlre pepaar sëp wesak öngöpë naë rë olaan ⁸piarip möönre koröp kopët naö pël sak wë. Ngönte pël wia pötaanök piarip pouwaar won, kopëtap pël sak wë. ⁹Anutuuk erën ë ulmëa pötaanök omnaröak pangk kom naëngan.”

¹⁰Pël mëak kakaati së wë ruuröak Yesuun taptan pëel maan ¹¹songönte epël ök mëëa. “Omp namp pim öngöp wes mëak muntap öpna pöp pi öngre omp wëwëet kom äak saun koirëpnaap. ¹²Ën öng namp pim ompöp sëp wesak muntap koirëpnaap pi tapël öngre omp wëwëet kom äak saun koirëpnaap.”

Yesu pi rungaarö welaköt elmëa
(*Matiu 19:13-15; Luk 18:15-17*)

¹³Omnarö pitëm rungaarö Yesuuk pim mores pitëm rangk mowiak welaköt elmëëpënëak wak yesën pim ruuröak pitën nga mëëa. ¹⁴Pël

yaëen pi itenak kön wiin utpet sëen ya këlangön kön wiak epël mëëa. “Nga mangan. Wes mëen naë waisëp. Ke pilorö Anutuuk wa ngaöök momëëpënëak yaö yema pötaanök. ¹⁵Ne yaap niamaan. Namp pi runga kot eporöa Anutuun kön wi kosang yewesa pöl naën ëëpna pöt Anutuu wa ngaöök yamëautak yok pangk neilaan ëëpnaat.” ¹⁶Pël mëak pit moröëe pim mores pitëm rangk mowiak welaköt elmëa.

Omën omnant kësang wieëaupë ngönte
(*Matiu 19:16-30; Luk 18:18-30*)

¹⁷Yesu pi pörek sëp wesak sëpënëak yaëen omën namp pöömpö së pim naë oröak ingrak tok oriak epël mëak pëël mëëa. “Tenim rë yanuula ompyaup, ne tol ëak wëwë kosangta yaö sum?” ¹⁸Maan Yesuuk epël mëëa? “Tol ëënak neen, “Ompyaup,” pël yenëaan? Anutu kopëtapökëër ompyaup. ¹⁹Ni ngön kosangöt epël kat yawiaup. Ni omën mëngkanok. Öngre omp wëwëet kom ëënganok. Ni këkain ëënganok. Ni omën muntaröen kaar manganok. Ni muntarö morök elmëak pitëm omnant wa ëp ëënganok. Ni nim ëlre pepaarë ngön ngar öm.” ²⁰Pël maan omnamp pi mëëa. “Rë yanuulaup, pipot pout nem kotuukaan ë waiseimaut.” ²¹Pël maan Yesu pi pöpön iteneë piin kent ëën epël ök mëëa. “Kopët nent wia pöt ëëm. Ni së nim omnant menak sumat wak omën omnant wonörö këëpöt wes man. Pël ëën kutömweri omnant kosangöt orö nirëëpnaan. Pël ëak wais nem ënëm elnë.” ²²Pël maan omnamp pi urömere kaar es kësang wieëaup yak këëpöt sak ya utpetaring sa.

²³Yesën Yesu kaip ti ruuröen iteneë epël ök mëëa. “Omën monere uröm kaö wieëaurö Anutuu wa ngaöök yamë pötak ilapënëak pomp ë yaë.” ²⁴Pël maan ruurö pit ngön pöt kat wiak yaan sak yaëen kaalak rangk epël mëëa. “Nem ruurö, Anutuu wa ngaöök yanimë pötak yeila pöt omën könöm panëët. ²⁵Pol kamel namp yok pangk wap poë koröp korir yamë pöökë kanöök ilapna pöt kengkën. Ën omën monere uröm kësang wieëauröak Anutuu wa ngaöök yamë pötak ilapna pöt könöm panëët.” ²⁶Pël maan ruurö pit kat wiak yaan panë sak epël mëëa. “Omën ke pilörö Anutuu wa ngaöök yamëautak neilaan ëëpna pöt omën tolëëlëpök wëwë kosangtak öpën?” ²⁷Maan ruuröen it kos ëëë epël mëëa. “Omnaröak pangk naëngan. Pël ëënëëtak Anutu ke nentere nent yaaupök omën ke pilötë kanöt koirëpnaataan poprak naëpan.” ²⁸Pita pi ngön pöt kat wiak Yesuun epël mëëa. “Kat wi. Ten omnant pout sëp wesak nim ënëm elniaut.” ²⁹Maan Yesuuk epël mëëa. “Ne yaap niamaan. Namp pi kaare yang, sasre nan, ëlre pep, koröngre ru, ëmre ya pöt nemëëenre nem ngön ompyautaan yak sëp wasëpna pöp ³⁰pi omën kangut kësang pan öpnaap. E yangerak wë kaare yang, sasre nan, ëlre pep, koröngre ru, ëmre ya omën pipot kööre tokë rangk orö morëëpnaat. Pël ëak wë ënëmak akun kaöaöök wëwë kosangët öpnaap. ³¹Pël ëak pöt wetëëröakaan selap ënëm rapnaat. Ën ënëmaröakaan selap wetë rapnaat.”

Yesuuk pim wel wiipna ngönte ök maan akun nentepar nent äa
(*Matiu 20:17-19; Luk 18:31-34*)

³²Pël mäak kan yesem Yesuuk wet rëak Yerusalemë kanöököl yesën sa. Pël yeem pöl ko wesak yesën pit yaan sa. Pël äak ënëm imaurekaan kas kön wial sa. Pël yaëen pim ru 12 pöröen pëlëer wa top elmëak omnant pim naë orööpnaatön war wesak epël ök mëäa. ³³“Kat wieë. Tiar peene Yerusalem kakë yewais. Pörek sëen Omën Këep ne omnaröak kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröa naë neulëen pit ngön yaatak ne wel wiimëak neak ngönën köpëlöröa naë wes nemëen ³⁴pitök ökre was neak waasöp ngës nenak pës nemöak këra yetaprak nemöön wel wiak akun nentepar nent won sëen kaalak wal ëëmaap.”

Semsre Son piarpim kaö sak öpënëak kimang mëäauta ngönte
(*Matiu 20:20-28*)

³⁵Septii ruar, Semsre Son, piarip Yesuu naë së epël mëäa. “Rë yanuulaup, tenip omën nenten kimang niaan nimpëak kent kön yawi.” ³⁶Maan, “Tol elniimëak yak?” mëak pël mëäa. ³⁷Pël maan piarip epël mëäa. “Ni kat wiin wë ënëmak nim weëre kosang ierre kasiröök tenip nim kopirarë, namp yaapkëël namp katnëël, wel aisëëë ngarangk öpenaat.” ³⁸Pël maan Yesuuk epël mëäa. “Arpim yenëak pöta songönte arip köpël wë. Ne kelöntak i kakam yaaut yen pöl këlangön kësang kat wiimaap. Pöt arip pangk ëënëëwaar ma? Ën omnaröak i yanimë pöl këlangön kësang kat newiipnaap. Pöt arip pangk ëënëëwaar ma?” ³⁹Maan epël mëäa. “Yok pangk pël ëënaawaar.” Maan Yesuuk epël mëäa. “Nem i kakam numa pöt arip yaap nënëëwaar. Ën i nemëepna pöt yaap pël ëënëëwaar. ⁴⁰Pël ëënëëtak nem kopirarë yaapkëëlaan katnëël wel aisapnaata ngönte nook naengan. Pël ëëpënëak yaö mëëauröakëer wel aisapnaat.” ⁴¹Pël yaëen ru munt 10 pörö kat wiak Semsre Son piaripön kön wiin utpet äa. ⁴²Pël yaëen Yesuuk wa top elmëak epël ök mëäa. “Yang nantë omp akörö pitëm omnarö nga äak ngarangk yaalmë. Pël yeem pitëm ikanöök ngarangk narö moulmëen pitta tapël omnarö ngarangk yaalmë. ⁴³Arim naë pël orööpan. Arëkaan namp kaö sak öpënëak pöt ar pouröa inëen elniip. ⁴⁴Ën arëkaan namp arim wotöök sëpënëak pöt pi kot panë sak ar pouröa inëen panë elniip. ⁴⁵Pi nem yeë epël ëëp. Omën Këep ne arök inëen elnënëak neiraan. Nemtok inëen yaat mënak omën pouröa kangiir nem wëwëet këëpöt wes nimpëak irëaup.”

Yesuuk Yeriko kak omën namp it nga mowesa
(*Matiu 20:29-34; Luk 18:35-43*)

⁴⁶Yesure ruurö kak së oröak ka pö il wesak yesën pitëm ënëm omën kësang sa. Pël yaëen omën il tëa omnant won namp kan ëöök wel aisëak

wëa, yapinte Patimias Timiasë ruup, ⁴⁷puuk, “Yesu Nasaret kakaanëp yes,” yemaan kat wiak ngës rëak ngön ë olëak epël mëëa. “Yesu Tewitë ëap, ni neen yaköm kön newi.” ⁴⁸Pël yemaan omnarök leng ëëpën mëak nga yemaan pi kat nemowiin ke urak kaalak ngön ëak epël mëëa. “Ni Tewitë ëapök neen yaköm kön newi.” ⁴⁹Ngön yemaan Yesu kat wiak kamtaök leng ëak tauëë epël mëëa. “Maan waisëp.” Pël maan omnarök it il tëaupön epël mëëa. “Ngön yeniaarek kosang sak wal ëak wais.” ⁵⁰Pël maan pi ngön pöt kat wiak tapëtakëër pim kelte er olëak wal ëak Yesuu naë sa. ⁵¹Së oröön epël mëak pëël mëëa. “Tol elnimëak yaan?” Maan it il tëaupök epël mëëa. “Aköp, ni aan ne it nga sum.” ⁵²Maan Yesuuk epël ök mëëa. “Nimtë kön wi kosang yewesautak ompyaö yesënrek së.” Pël yemaan tapëtakëër itöörar nga sëën Yesuu ënëm sa.

Yesu pi pol tongkiipök Yerusalem kak së oröa
(*Matiu 21:1-11; Luk 19:28-40; Son 12:12-19*)

11 ¹Pörekaan yesem Yerusalem kak temanöm wesak Olip rosiraök Petepasiire Petani ka pöteparë së oröak Yesuuk ru naar wes mëak ²epël mëëa. “Arip ka ëngkөөк së oröak tapëtakëër itaangkën pol tongki ru namp omnaröa wel naisaanëp wii ngan ë ulmëen öpna pipop wilak mësak waisën. ³Yawilën omën nampök aripön, ‘Oröp ëënëak yeë?’ pël yeniaan pöt epël man. ‘Aköpök epopön ya. Teënt kaalak wes mëen waisëpnaat.’ ” ⁴Pël maan ruaar piarip së pol tongki ruup ka kanrak temanöm wii të ulmëen wëen koirak wila. ⁵Yawilën omën pörök wëaurök itenak epël mëëa “Aë, arip tol ëënëak yawil?” ⁶Pël yemaan Yesuu ngön mëëa pöt ök maan kat wia. ⁷Pël ëën Yesuu naë mësak së pitëm ulpëënörö përéak rangk wiin Yesu wel aisëa. ⁸Pël ëën omën selap pitëm ulpëënöt përéak kamtaök mourö yesën narök ya lupök së kewisat ilak këemre kewis elmë sa. ⁹Pël ëak omën selap, narö wetëere narö ënëm, pël yeem ngön ëak epël maö sa.

“Yowe.

Aköpë këm ngöntak yewais epopön yaya mepa.

¹⁰Tiarim ëap Tewit pim wa ngaök mëa pöta ököt orööpënëak yaë.

Pötaan ërëpsawi ëëpa.

Anutu ngaarëk wëaup, yowe.”

¹¹Pël elmë Yerusalem kak së oröak Yesu pi ngönën tup kaöeta kakaati së ilëak omnant itenak ëwat sak yanget wiap yoolaan pim ru 12 pörö koirak Petani kakë sa.

Yesuuk kemmentën nga maan umön rëa
(*Matiu 21:18-19*)

¹²Ëlpamök Petani kakaan wal ëak yesem Yesu këen elmëa. ¹³Pël ëën kamaarekaan itaangkën kem nement ëp wileëa. Pël ëën uta wesak naë

së ap wesa. Ulöp yauta akunet temanöm nasën yak ëpöt pëen wëa. ¹⁴Pël ëen itenak epël mëëa. “Niikaan ulöpörö ütön omnarö kaalak nanën panë ëëpnaat.” Pël yemaan ngön pöt pim ruurö kat wia.

Yesuuk ngönën tup kaöeten muumöngk mëëa
(*Matiu 21:12-17; Luk 19:45-48; Son 2:13-22*)

¹⁵Pël ëäk Yerusalem kak së oröak Yesu pi ngönën tup kaöeta kakaati së itaangkën omnarö omnant ngawi yeem wëen itenak pit waö ë momëak omën mon ngawingawi yauröa urötere omën int ekörö menak sum yewauröa uröt kaip ti moolëa. ¹⁶Pël elmëak ngönën tup kaöetak omën ke pilöt wak sëpanëak nga mëëa. ¹⁷Pël elmëak epël mëëa. “Ngönën pepeweri Anutuuk epël ëa. ‘Nem tup pipten yang ël epotë omnaröa kimang yenëa kaat pël apnaat.’ Ar pipël yaëen këkain yauröa kaata ök yes.” ¹⁸Pël yaëen kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangkörö pit itenak, “Tol ëäk mëngkën won sëpën?” pël mëak neneren mëëa. Pël ëäk, “Omën pourö pim ngönëntaan yaan sak yaurö,” pël mëak kas ëen sëp wesa. ¹⁹Pël ëäk wiap kan Yesure ruurö pit ka kësangö sëp wesak sa.

Kemmenti umön rëauta songönte ök mëëa
(*Matiu 21:20-22*)

²⁰Ëlpamök kemmenti wëa pörek kaalak së itaangkën këra pöment umön rëak wëa, misënötëaan ëpötë pout. ²¹Pël ëen Pita itenak ngön mëëa pöt kön wiak epël mëëa. “Aköp itan. Këra kem nim umön rapënëak mëan pöment umön rëak wëëp.” ²²Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Ar Anutuun kön wi kosang weseim ön. ²³Ne yaap niamaan. Nampök tomön epöön, ‘Tiak i kaöökël së orö,’ pël yamëem kön selap ëäk yok pangk pël ëëpën ma won pël kön nawiin pim ök mëëa pöt kë orööpnaat pël kön wi kosang wasëpna pöt kë orööpnaat. ²⁴Pötaanök ök niamaan. Ar omën nentaan kön wiak Anutuun kimang manë pöt, ‘Yok wa,’ pël weseë kön kosang yawiin orö nirëëpnaat. ²⁵Kimang manëak omën nampë saunat arim naë wiaan pöt won wes moolan. Pël yaëen arim Pep kutömweri wë pöpök arimot tapël ent ë nuulapnaat. ²⁶[Ën ar omnaröa saunat won wes nemoolan ëënë pöt Pep kutömweri wë pöpök arimot nemoolaan ëëpnaat.]”

Yesure wotöökörö neneren morök elmëa
(*Matiu 21:23-27; Luk 20:1-8*)

²⁷Yesure ruurö pit kaalak Yerusalem kak së oröak Yesu ngönën tup kaöeta kakaati së wëen kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröere kaöarö pit pim naë së oröak ²⁸epël mëak pëël mëëa. “Nim eprek ë yaën pipot talëpë këm ngöntak ëeimën? Talëpök pël ëëm niia?” ²⁹Maan Yesuuk kaalak epël mëëa. “Ne ngön kopët nent pëël

niamaan. Ar kèet ök neaan pöt ne talèpè kèmtak omnant yeëan pöt niamaan. ³⁰Sonè i méeima pöt talèpök maan eima? Anutuuk ma pimtök kön wiak eima? Aan kat wiim.” ³¹Pël maan pitëmènt neneren epël méea. “Tiar tol mapen? ‘Anutuuk,’ pël mapenaatep pi epël niepan. ‘Tol èënak Sonè ngönten kön wi kosang newasën yeë?’” ³²Èn, ‘Son pimtök,’ pël mapenaatak pöteta omèn pourö Sonön tektek ngön yaaö omèn kèëp pël yamèëa pötaan kas èa.” ³³Pël mèak Yesuun kangiir epël méea. “Ten köpël,” maan Yesuuk epël méea. “Nookta ne talèpè kèmtak yeëan pöt ök neniangan.”

Wain ya ngarangk utpetaröa watepang ngönte

(*Matiu 21:33-46; Luk 20:9-19*)

12 ¹Yesu pi watepang ngönöt apënëak ngës rëak nent epël méea. “Omèn namp wain ya newer ngëntak èm ök rëak wain ulöpörö wamp olapna yang öngöpö tèak ngarangk èëpna ka wali nent ök rëa. Pël èak ya omnarö ngarangk moulmèak pimènt yang wali nerek sè wakaima. ²Pël èak wè kè yaaröa akunet temanöm sèèn inèèn ru namp ulöp narö öpënëak ngarangk moulmèauröa naë wes méeën sè oröön ³tang möak waö elmèèn elek kaalak sa. ⁴Sèèn ya pepapök kaalak inèèn ru muntap wes méeën sèèn kepönöök möak utpet mowesa. ⁵Pël èèn pi kaalak muntap wes méeën sè oröön mëna. Pël èèn kaalak muntarö wes méeën sè oröön ngarangköröak nga elmèak narö tang möak narö mëna. ⁶Pël èèn pimtè ru ulööpök kopètap pimènting wèaup pim ngönte ngaarèk öpnaat wesak wes mëa. ⁷Pël èèn ngarangkörö piin itenak pitëmènt neneren epël méea. ‘Omèn epöp pim pepapè mor kolut pout öpnaap. Pötaanök mëmpa. Pël èèn yaat tiarimèèn sèpnaan.’ ⁸Pël mèak mënak pim sokur ya lupöökaan wilèngkèël moolëa.” ⁹Pël mèak Yesuuk epël méea. “Yaaweri pepapök ngarangkörö tol elmèëpèn? Pi oröak ngarangk pörö mënak pim ya lupöök ngarangk ompyaö narö moulmèëpnaat. ¹⁰Ngönèn pepeweri ngön epël wia pöt sangk kelak kat nawiin yaaurö ma?

‘Wap omèn ka ök yarèauröa wël è moolëaut

Anutuuk ompyaut wesak möör wap wes yewesir.

¹¹Anutu pimtök pël yaalmèèn itaangkèn ompyaö panè yaë.’”

¹²Yesu pi pël maan wotöökörö pit watepang ngön pöt kat wiak pi pitëmèèn ko wesak ya pël wesak wali öpënëak kön wia. Pël èautak omnaröen kas èèn sèp wesak sa.

Yesuun takis yemengkataan morök elmëa

(*Matiu 22:15-22; Luk 20:20-26*)

¹³Yuta omèn wotöököröak Parisiire Erotè omèn narö Yesuun morök elmèëpënëak wes mëa. ¹⁴Pël èèn pit Yesuu naë sè oröak epël méea. “Rè yanuulaup, ten nim songönte èwat wè. Ni ngön kaar naën, yaap panèët

yaaup. Ni isaare irëa pouröen omnant mööngkraar kangk naalmëen yaaup, omën ompyaut pëen Anutuuk ök niiaut omën pourö yaap wesak rë yanuulaup. Pötaanök ni aan kat wiin. Sisa takis monat yemangk pöt pangk yeë ma won? ¹⁵Sisa pöp takis mampen ma Anutu pimënt mampen?” Pël yemaan Yesu pi pitëm morök yaalmëa pöten itenak epël mëëa. “Ar tol ëënak morök yaalnë? Mon kël nent neneë.” ¹⁶Pël maan nent mangkën pëël mëëa. “Könre yapin epot talëpëët?” Maan pit epël mëëa. “Sisaëët.” ¹⁷Pël maan puuk epël mëëa. “Sisaën yaö ëa pipot Sisa mampun. Ën Anutuun yaö ëa pipot Anutu mampun.” Pël maan pit yaan sa.

Weletakaan wal yaauta ngönte
(*Matiu 22:23-33; Luk 20:27-40*)

¹⁸Pit yesën Satusi ngönën omën narö Yesuu naë sa. Pit weletakaan wal yaaö pöt won wia pël yaaurö. Pit së oröak epël mëak pëël mëëa. ¹⁹“Rë yanuulaup, Moses pi tiarimëen ngön kosang nent epël retëng ëaap. ‘Omën namp öng wak ru won wë wel wiin pöt pim nangapök kaalak öng pöp wak wë rungaap oröön pöt pim nanëpë yaö sëpnaat.’ ²⁰Pël ëën omën nanang narö 7 ëak wakaima. Pël ëaurö nanëp öng namp wak ru won wë wel wia. ²¹Pël ëën nang pim rakëp öng tapöp wak ru won wë wel wia. Pël ëën ënëmak nang 3 pöpök öng tapöp wak ru won tapël wë wel wia. ²²Pël ëaap omën 7 eporö pit öng kopët tapöp wak ru won wë wel wiin ënëmak pitëm öng kapirëpta tapël wel wia. ²³Pötaanök omën 7 piporö öng kopët tapöp wauröep wë wal ëëpna akunaöök talëpë öng sëpën?” ²⁴Pël maan Yesuuk pitën epël mëëa. “Ar ngönënre Anutuu weëre kosangöön ëngk ma e weseë irikor ngön yak. ²⁵Weletakaan wal ëënë akunaöök ar omnarö öngre omp naëngan. Kutöm enselöröa ök tek önëëro. ²⁶Ën weletakaan wal yaauta ngön pöt, Moses pi këra kotumentëk es wëlëng yokotön itenak sëën Anutuu ngön ök mëëa pöt ar sangk kelak kat nawiin yaaurö ma? Ngön pöt epët. ‘Ne, Apramre Aisakre Yakop pitëm Anutu.’ ²⁷Anutu pi wel wiauraap won, öp wëauröa Anutu. Ar irikor ngön yak.”

Yesuu ngön kosang kaöeten pëël mëëa
(*Matiu 22:34-40; Luk 10:25-28*)

²⁸Pit Yesuring neneren ngön kaip tiktik maim wëën ngön kosangötë ngarangk namp naë së kat wiin Yesu pi këëkë wesak kaip ti yemaan kat wiak epël mëak pëël mëëa. “Ngön kosang taltak kaöet?” ²⁹Maan Yesuuk epël mëëa. “Ngön kosang kaöet epël wia. ‘Israel omnarö, ar kat wieë. Anutu tiarim Aköp, pi kopëtap Omp Ak Këëp. ³⁰Pötaan nim lupmerre könöpre kön yawiautere weëre kosang pipot nem Omp Ak, Anutuun muumöngk wasën wiaap.’ ³¹Pöta kar nent epël wia. ‘Nimtëen lup sant yaën tapël nim karipön elmëëm.’ Ngön kosang piptepar kaöetepar,

muntat il yewas.” ³²Pël maan ngön kosangötë ngarangkepök epël ök mëä. “Rë yanuulaup, ni ngönte aan kat wiin kë panë yes. Anutu pi yaap Omp Ak kë kopëtap. Pim ök namp naön. ³³Pël ëäk piin lupre kön yawiaare weëre kosangöt muumöngk pëël elmëere ën nimtëen yaën tapël nim karipëen lup sant elmëëmëet pïptak Anutuun kiri ke nentere nent ar yaaö pöt il yewas.” ³⁴Pël maan Yesu kat wiin omnamp kön tektekring yemaan kat wiak epël mëä. “Ni Anutuu wa ngaöök nimëëpna pöta temanöm yesën.” Pël maan akun pötak omnarö Yesuun pëël mapnaaten kas ëen sëp wesa.

Yesu pïmtok Kristoon pëël mëä
(*Matiu 22:41-46; Luk 20:41-44*)

³⁵Yesu pi ngönën tup kaöetak ngönën ök yamëem epël mëäk pëël mëä. “Ngön kosangötë ngarangkörö pit tol ëënak Kristo pi Tewitë ëap pël aim? ³⁶Ngëëngk Pulöök Tewitën maan epël ëä.

‘Anutu puuk nem Aköpön epël yema.

“Ni wais nem yaapkëetak öm.

Pël ëaan nimëën kööre tok yaaö piporö nook nim weëre kosangöökë karök moulmëëmaat.” ’

³⁷Tewit pïmtok piin, ‘Nem Aköp,’ pël mëäaupök tol ëënak Tewitë ëap pël yaë?” Pël yemaan omën ngönën tup kaöetak wëaurö kat wiin misëng pan ëä.

Yesuuk ngön kosangötë ngarangköröaan pepanöm mëä
(*Matiu 23:1-36; Luk 11:37-54; 20:45-47*)

³⁸Yesu pi ngön ök maö yesem yal menak epël mëä. “Ar ngön kosangötë ngarangköröa utpetatön ngarangk këëkë ëën. Pit ulpëen waliit mëäk wa topöök omnarö koirak ërëpsawi ngön mapnaaten kent yaaurö. ³⁹Pël ëäk ngönën tupötëere këere imën akunatë itëkëel omën kaöaröa urötë wel aisapnaaten kent yaaurö. ⁴⁰Pit pël yeem öng kapiröröa omnant pout pitëmëen weimeë morök elmëäk omnaröäk pitën kön wiin isëpënëäk Anutuun kimang wali yamëëaurö. Omën ke pilörö pit kangiir akunetak könöm kësangöt koirëpnaat.”

Öng kapir omnant wonöpë ngönte
(*Luk 21:1-4*)

⁴¹Yesu pi ngönën tupta kakaati mon yawia urta ngësngësöök wel aisëë itenaan omnarö mon yawia. Pël yaëen omën mon kësang wieëa selap së mon kësangöt wia. ⁴²Pël yaëen öng kapir omnant won namp pi mon kot köp möa nentepar wia. ⁴³Pël yaëen Yesuuk pim ruuröen ngön mëäk epël ök mëä. “Öng kapir omnant won epopë mon yawi eptak omën muntaröaat il yewas. ⁴⁴Omën monaringörö pit ëlöt wiaan kopëtetepar

yawi. Ën öng kapir epop pi omnant wonöpök pim wieëaut wiak won pan wesak wë.”

Yesu pi ngönën tup kaöet utpet sêpnaata ngönte ök mëëa

(Matiu 24:1-2; Luk 21:5-6)

13 ¹Yesu ngönën tuptakaan oröak yesën pim ru nampök epël ök mëëa. “Elei, ru yanuulaup itan. Ngönën tup epët kël kosangötök taë panë wesak ök rêaap. Ompyaö pan.” ²Maan Yesuuk epël mëëa. “Peene itaangkën kësangpel ök rêaan itenak yaan pippel epël wi naöpan. Ënëmak ngaaröak wais tup epët tööl olaan kël naö naöökë rangk wi naöpan, utpet panë sêpnaat.”

Këlangön akunet orööpnaata ngönte

(Matiu 24:3-14; Luk 21:7-19)

³Ngönën tup pöt nal komuntakël wiaan Yesu Olip tomök sê wëën Pitaare Sems, Sonre Entru pit sê Yesuun pëentak epël mëak pëël mëëa. ⁴“Omën nim yaan pöt akun taltak orööpën? Akun pöt temanön yesën oröpöt oröön ten itenak êwat sën?” ⁵Pël maan Yesuuk ngës réak epël mëëa. “Ar omnaröak lupöt wa irikor elniipanëen këëkë ngarangk ëën. ⁶Naröak wais nem yapintakël, ‘Ne Kristo,’ pël niak omën selap pitëm lup wa irikor elmëëpnaat. ⁷Ar nga yapinte kat wiak kas eëngan. Akun kaöaö ngolöp yaëen omën pipot wet réak orööpnaat. ⁸Omën kur nementëkaanöröak kur nementekël nga ëëpnaat. Ën yang omp ak nampë omnaröak munt nampë omnaröaan nga ëëpnaat. Pël yaëen moupötta tapël we naöökël sê möak naöökël pël ëëpnaat. Pël yaëen kaömp ngöntök kësangpel orööpnaat. Pipot öng nampë ru wilëpënëak lel yailën këlangön kat yawi pöta ök ëëpnaat.

⁹“Ar omnaröen ngarangk këëkë ëën. Pit ar kaöaröa naë niulëen pitök maan ngönën tupötë pës nimööpnaat pötaanök. Ar nem ruurö pël weseë pitök ar yang ngarangkre omën omp ak naröa naë ngön yaatak niulëëpnaat. Pël ëën pitëm ëöetak nem ngönte tekeri wesak manëët. ¹⁰Akun pöt teënt pet nairpan. Wet réak ngön ompyaut yang ël epotë pangk ë pet irëpënëak äaut. ¹¹Pötaanök ngön yaatak yanuulëen ngön tol nant man pël ëak kön selap eënganok. Akun pötak Anutuuk arim lupötë anëët ök niapna pipot an. Pël ëën anë pöt arim ngönöt pël naëpan, Ngëëngk Pulöökë ngönöt pël ëëpnaat. ¹²Omën naar nanëpök nangapëen kup mowiin mëmpnaat. Pepapökta ruupëen kup mowiin mëmpnaat. Ën koröngre ruuröak ëlre pepaarëen kup mowiin mëmpnaat. ¹³Ar nem ru sak wë pötaan omën pourö ya sangën ëën kööre tok elniipnaat. Pël ëëpnaatak omën weë sak wëak wel wiipnaarö Anutuuk kama öpnaat.”

Omën utpet panëët omnant utpet yewesauta ngönte

(Matiu 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴“Ënëmak omën utpet panëët omnant utpet yewesaut wiaapanëak nga ëaurek wiaan itaampunëët.” (Ar ngön epët sangk kelënëerö pöten

këekë kön wiaan.) “Pël yaëen Yutia yangerak wëaurö kas rosiraöökël sën. ¹⁵Pël yeem ka tomök öpnaapök kaata kakaati së omnant öpan. ¹⁶Ën yaak öpnaapta kak së ulpëenre omnant öpan. ¹⁷Elei, akun pötak ru kepringre ru kapa yemenaurö tol ëëpën? ¹⁸Ar omën kas yaaö pipot kopi akunetak orööpanëen Anutuun kimang man. Akun pötak ar yok pangk kas nasëngan pötaanök. ¹⁹Akun pötak këlangön kaö panë kat wiinëët. Ke pil nent Anutuu kutömre yang ket ëaurekaan yewaisem e wë eptak naaröön ëaut. Ënëmeta naaröön ëëpnaat. ²⁰Aköp pi akun pöt mënt wasëpënëak kön wia. Pi pël naën ëa talte omën pourö kö sën. Omën yaö wesauröaan akun pipët mënt wasëpnaat. ²¹⁻²²Akun pötak kaar omën selap oröak naröak pitëmtën, ‘Ne Kristo,’ pël yaan naröak, ‘Ne tektek ngön yaaö omnamp,’ pël niaapnaat. Pit omnarö morök elniin pitëm ënëm ëënëak retëng weëre kosangringöt ëëpnaat. Yaap, pit omën Anutuu yaö wesauröeta morök elniak pël ëëpnaat. Pötaanök nampök, ‘Kristo e oröak wë,’ pël yeniaan nampök, ‘Kristo ëngkrek oröak wë,’ pël yeniaan pöt kat mowiingan. ²³Ne omën pöt naaröön wiaan ök yeniak. Pötaanök ënëmak jaaröön ëngk ma e wasnganok.”

Omën Këëpë orööpnaata ngönte
(*Matiu 24:29-31; Luk 21:25-28*)

²⁴“Akun pötak omnarö këlangön kat wi pet yairën këtëp rök ulöpnaat. Pël ëen ngoonöpta ngaap yesën ²⁵ariat kutömweriaan tiak yengentiin kutömweri omën weëre kosangringöt këlok sëpnaat. ²⁶Pël yaëen Omën Këëp ne weëre kosangre iere kasir nemotring kutöm kepilötë jaaröön itaampnaat. ²⁷Pël ëen nem enselörö wes mëen së nem omën yaö wesaurö yang we naöökkaan naöök, oorekaan öngkrek, kutömre yang kauteparëëlaan wa top elmëepnen ëa.”

Këra wasmentë ngönte
(*Matiu 24:32-35; Luk 21:29-33*)

²⁸“Ar këra wasmentë yaë pöten kön wieë. Këra pöment ëp kerë sak wil yewatën itenak kopi akunet temanöm yes pël yewas. ²⁹Pöta ök omën yeniak epot jaaröön itenak pöt, ‘Pim waisëpna akunet temanöm sëen waisëpënëak yaë,’ pël wasënëët. ³⁰Ne yaap niamaan. Omën e wë epörö wel wi won nasën wiaan omën yeniak epot orööpnaat. ³¹Kutömre yang eptepar won sëpnaatepar. Ën nem ngön epët won nasëpan.”

Omën Këëpë akunet köpël wë pöta ngönte
(*Matiu 24:36-44; Luk 17:26-30, 34-36*)

³²“Omnarö ar omën pötë orööpna akun kë panëëten ëwat naön. Ën ensel kutömweri wëauröere Anutuu Ruup neenta ëwat naön. Pep pimtokëër ëwat wë. ³³Ar nem waisuma akuneten köpël wë. Pötaan ngarangk ëak ngaire wa

kom ëeim ön. ³⁴Omën namp ka wauret wiaan yang wali nerek sêpënëak pim inëenörö ngarangk moulmëak neenem ya ngönöt mëak kaata ngarangkep ngai ëëpënëak mapnaat. ³⁵Pöta ök arimtë wëwëat ngarangk këëkë ëeim ön. Ka pepap pi wiap kanök ma röök lupöök ma röökre ëlpamën yaëen ma wangam kanök orööpën pöten köpël wë pötaan ngarangk ëeim ön. ³⁶Ar om ka ureim wëen teënt wais oröön yaan sënganëen. ³⁷Ngön epët ar omën pouröen ök yeniak. Ngarangk këëkë ëeim ön.”

Yesu mëmpënëak kup wia

(*Matiu 26:1-5; Luk 22:1-2; Son 11:45-53*)

14 ¹Kaömp yis namëenöt yenaare Anutuu mait elmëa akunetepar temanöm sêpënëak yaëen kët nentepar wiaan kiri ar yaaö kaöaröre ngön kosangötë ngarangkörö Yesu ëlëëp wak mëmpënëak ngön ë kopëta wesa. ²Pël yeem epël mëëa. “Om narö pit tiarring nga elpanok akun kësangtak pël naëngan.”

Öng nampök Yesu i köp nga kampët lë momëa

(*Matiu 26:6-13; Son 12:1-8*)

³Yesu pi Petani kak Saimon kësë ëaup pim kaatak së ilëak wëa. Pël ëak kaömp yenem wëen öng nampök i köp nga kamp ompyaö sum kësangring nent kep ompyautaring wak së rëak kepönöök pout lë momëa. ⁴Pël yaalmëen omën pörek wëauröakaan naröak neneren këëpöt ngön epël mëëa. “Omën sum kësangringët oröp ëen utpet yewas? ⁵I kamp ompyaö piptak mon 300 kina il wesak koirën omën omnant wonörö mangkën pangk ëëpnaatëp.” Pël mëak öng pöpön ngön kosang mëëa. ⁶Pël yemaan Yesuuk epël mëëa. “Pël mangan. Ar tol ëënak maan pi ya këlangön kön yawi. Pi neen ompyaö pan yaalnë. ⁷Omnant wonörö pit akun wali arring wëen sant elmëënëak pöt yok pangk pël elmëënëët. Ne pöt, arim naë akun wali naön ëëmaap. ⁸Öngöp pi pim elnëëpnaal yaalnë. Ne teënt wel wiin yang kel neweerëpnaat. Pötaan tiarim yeë pöl nem koröpöön kan yaö yaalmë. ⁹Ne yaap niamaan. Ngön ompyaut yang ëlötë aö sëen pangk ëëpnaal öng epopë nem koröpöön kan yaö yaalmë epta ngönteta aö sëen pangk ëëpnaat.”

Yutasök Yesuun kup mowiipënëak mëëa

(*Matiu 26:14-16; Luk 22:3-6*)

¹⁰Akun pötak Yesuu ru 12 pöröakaan namp yapinte Yutas Keriot kakaanëp puuk kiri ar yaaö kaöaröa naë së piin kup mowiipënëak war wesak ök mëëa. ¹¹Pël ëen pit kat wiak ya kë sak sum mampënëak mëëa. Pël maan pi Yesuun kup mowiipënëak kan ap weseima.

Yesure ruurö mait kaömp na

(*Matiu 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; Son 13:21-30*)

¹²Kaömp peret yis namëenöt yena akun ngëengktak Anutuu mait elmëautaan kiri sêpsëporö yamöa akunet temanöm yesën Yesuu ruuröak

piin epël mëak pëël mëëa. “Ka taltak sê Anutuu mait elmëa akunetak kaömp nëmpenaat ar ëak kopëta wasënëak kent kön yawiin?” ¹³Pël maan ru naarën epël mëak wes mëa. “Arip kak sê oröak omën namp i kepit wak wëën koirak pöt pim ënëm sën. ¹⁴Pël ëak kaatak yeilaan pöt ilëak ka pepapön epël ök man. ‘Rë yanuulaupök, “Nem ruuröaring ka taltak Anutuu mait elmëauten kön wiinaan kaömp nën,” pël ya,’ pël man. ¹⁵Pël ök maan ka kaö ngaarëk nent urre korumön ëak ompyaö wesauten pet elniin pötak tiarimëën kaömp ar ëak kopëta wasën.” ¹⁶Pël maan ruuar kak sê oröak mëëaul ëak mait kaömpöt ar ëak kopëta wesa.

¹⁷Wiap kan Yesu pi ru 12 pöröaring ka pötak sê ilëa. ¹⁸Pël ëak kaömp yenem Yesuuk epël ök mëëa. “Ne yaap niamaan. Arëkaan nampök neen kup mowiipnaat. Neering kaömp yenem wë eporö arëkaan.” ¹⁹Maan ruurö pit ngës réak pöppöp epël mëak pëël mëëa. “Aköp, nook ma?” “Aköp, nook ma?” pël maö sa. ²⁰Pël maan mëëa. “Ru 12 arëkaan namp neering kaömp peret iistak wariak mangkën yen epopök. ²¹Omën Këëp ne ngönëntak nemëën ëa kan pöök sê wel wiimaap. Ën nemëën kup mowiipna pöp, elei, kangut kësang pan öpnaap. Pim ëlëpök nawilën ëanëën ompyaö ëan tapön.”

Kë mena

(Matiu 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Korin 11:23-25)

²²Pit kaömp yenem Yesuuk kaömp nent wak Anutuun yowe mëak pel menak epël mëëa. “Epët nem mësëpëtak wa neë.” ²³Pël mëak wain kelön nent wak Anutuun yowe mëak mangkën pourö na. ²⁴Yenën mëëa. “Epët nem iit. Arimëën il yoolaan Anutuuk sulöp ngolöpët taë yewas. ²⁵Ne yaap niamaan. Yangerak eprek wain iit peene nëën pet yair. Arring kaalak nanën wë ënëmak akun kaöaöök Anutuu naë wain i maim nent nëmpenen ëa.”

Yesu pi Pitaë yak mowasëpnaaten ök mëëa

(Matiu 26:31-35; Luk 22:31-34; Son 13:36-38)

²⁶Pit kaömp na pet irak ngönën tan nent mëak kakaan oröak Olip tomökël sa. ²⁷Kan kourak yesem Yesuuk epël mëëa. “Peene eptak ar pourö ne sëp newesak kas sënëët. Arim pël ëënë pöt ngönëntak ngön nent epël wia. ‘Ne sëpsëp ngarangkëp mëngkën sëpsëporö repak sëpnaat.’ ²⁸Ne yaap wel wiin weletakaan wal ë neulëën wet réak Kalili yangerak sê wëën ar ënëm waisënëët.” ²⁹Pël maan Pitaak epël mëëa. “Eporö sëp niwesak kas sëpën koröp. Ne pöt, pël naëngan pan.” ³⁰Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Ne yaap niamaan. Peene röök eptak kokor ngön nentepar naën wiaan ni akun nentepar nent yak newasumëët.” ³¹Maan Pitaak epël mëëa. “Nimënt yanimëngkem ne nempënëak yaan pöteta yak naniwasën ëëmaap.” Maan ru pim karurö kaamök ëak tapël mëëa.

Yesu pi Kesemani ngësöök Anutuun ök mëëa
(*Matiu 26:36-46; Luk 22:39-46*)

³²Pörekaan yesem yang lup nenta yapinte Kesemani pörek sê oröak Yesuuk ruuröen epël mëëa. “Ar eprek wëen ne ëngkrek sê Anutuun kimang memaan.” ³³Pël mëak Pitaare Semsre Sonringörö koirak sa. Yesem ngës rëak ya këlangön kön wiak ya ngës pan ëa. ³⁴Pël yeem epël mëëa. “Ne ya këlangön panë yeem wel wiima yangap yaë. Pötaanök kosang newesak neering itiiit öpa.” ³⁵Pël mëak kot nent ëngkël sê ë kosao yangerak wesirak këlangön akunet Pepapök kat wiin pël naën ëëpnaat ëën pöt mop mowiiipënëak kimang mëëa. ³⁶Pël yeem epël mëëa. “Pep ni omnant poprak naën yaaup. Pötaanök ni kön wiin pangk ëën pöt këlangön nem naë orööpënëak yaë epot mop wasum. Nem könöök won, nim könöökë wiaul ëëm.” ³⁷Pël më pet irak kaalak sê itaangkën ka uraan Pitaan epël mëëa. “Saimon, ni tol ëënak ka uraan? Kot nent neering itiiit naongan ma? ³⁸Moröktak wiap sënganëen lup itiiit wë Anutuun kimang maë. Arim lupöt kengkën yeëetak koröpöt könöm yaalni.” ³⁹Pël mëak kaalak sê kimang mëëa tapët kaalak mëëa. ⁴⁰Kimang më pet irak kaalak sê itaangkën ka ureëa. Pit ka urakaim olëak wal ëën pangk naën ëën ngön nent nemaan ëa. ⁴¹Pël ëën kaalak sê kimang mëak waisën akun nentepar nent sëen epël mëëa. “Ar om ka kënkön ureim wë ma? Peene epët nemëen kup mowiiipna akunet temanöm yes. Omën Këëp nemëen kup mowiak omën utpetaröa moresi neulëëpnaat. ⁴²Wal ëën sëpa. Omën nemëen kup mowiiipnaap e yaarö.”

Yesu wali wa

(*Matiu 26:47-56; Luk 22:47-53; Son 18:2-12*)

⁴³Yesu pi pël yamëem wëen pim ru 12 pöröakaan namp yapinte Yutas pöpring omën kësang pan kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröere kaöarö maan inre tang wak sê oröa. ⁴⁴Yutas Yesuun kup mowiiipna pöp wet rëak pitën epël mëëa. “Ar ëwat sënëen tot numaatak pël yaëen tapöp wesak wali wak taintaë wesak wak sën.” ⁴⁵Pël mëak pi teëntom Yesuu naë sê, “O Aköp,” pël mëak tot na. ⁴⁶Pël yaalmëen itenak wak kosang wesa. ⁴⁷Pël yaëen ru piiring wëauröakaan nampök pim öpwer yepatuukaan tëak kiri ar yaaö wotöököpë inëen ru namp möak pim katëëp per olëa. ⁴⁸Pël yaëen Yesuuk epël mëëa. “Ar neen ngaap wesak ne wali neönëak inre tang wak yewais ma? ⁴⁹Ne kët ël epotë ngönën tup kaöetak arring wëaup. Pël ëën ar akun pötë neneön ëaurö. Pël ëaap epël yaalnëen ngönën pepeweri nemëen retëng ëa pöt kosang yes.” ⁵⁰Pël yemaan pim ruurö sëp mowesak kas sa.

⁵¹Pël yaëen yokot ulwas namp poë koröpö pëen ureëaup pim ënëm yesën ⁵²wali wëen poë koröpö wil menak kas pöömpö sa.

Yesu kiri yaaö wotöököpë kaatakël mësak sa
(*Matiu 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Son 18:13-14, 19-24*)

⁵³Pit Yesu mësak kiri ar yaaö wotöököpë naë së wëen kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröere kaöarö wa top ëa. ⁵⁴Pël ëen Pita pi ënëmënëm sa. Pël ëak kiri ar yaaö wotöököpë ka tomök öröak ëmöökö kakaati së ilëak pit Yesu tol yaalmë pöt itaampënëak ngai omnaröa tekraak wel aisëak es mor yesa. ⁵⁵Pël ëen kiri ar yaaö kaöaröaere kansol pourö Yesu mëmpnaan omën naröak kaar rëak pim utpet äautön mapënëak ap wesa. ⁵⁶Pël yeem omën selap pan pimëen kaar maan pitëm ngön pöt mëngkre mëngk naën ëa. ⁵⁷Pël yaën omën naarök kaar epël mëëa. ⁵⁸“Ten epël aan kat wiaut. ‘Ne ngëëngk tup omën moresök ök rëa epët tööl olëak kët nentepar nent omën moresök ök nerapanë nent ök remaat.’” ⁵⁹Pöteta aan mëngkre mëngk naën ëa. ⁶⁰Pël ëen kiri ar yaaö wotöököpök pitëm tekraak wal ëak Yesuun epël ök mëëa. “Pitëm nimëen ngön ya epëten tol yewasën? Ni kangiir nent naëngan ma?” ⁶¹Pël maan Yesu pi nerek wak nemaan wëen kiri ar yaaö wotöököpök epël mëak pëël mëëa. “Ni Kristo Yaya Yemak pöpë Ruup ma?” ⁶²Pël maan Yesuuk kangiir epël mëëa. “Nimtë yaan pi tapët. Pötaanök ne niamaan kat wieë. Ënëmak Omën Këëp ne Anutu weëre kosangëp pim yaapkëël wel aisëak kutöm kepilötë yewaisën it nengempun sa.” ⁶³Pël maan kiri ar yaaö wotöököp ya utpet pan ëen pimtë ulpëënëp keli yoolëem pim omnaröen epël ök mëëa. “Tol ëen omën munt narö piin ngön mapnaaröen kaalak ap weseim öpen?” ⁶⁴Pi Anutu il yemowasem utpet wesak yaan ar yok kat wia. Ar tol yak?” Pël maan epël mëëa. “Pi utpet yaarek wel wiip.” ⁶⁵Pël mëak naröak ngës rëak waasöp ngës menak itöörarë ngep elmëëë möak, “Talëpök yanimö?” pël mëak polisörö mangkën pitök wak möa.

Pitaak Yesuun yak wesa
(*Matiu 26:67-75; Luk 22:56-62; Son 18:15-18, 25-27*)

⁶⁶Pita pi ka tomök ëmöökö kakaati wëen kiri ar yaaö wotöököpë inëen koont nampök së ⁶⁷itaangkën Pita es mor yesën itenak epël mëëa. “Namp, ni Yesu Nasaret kakaanëpring wëaup.” ⁶⁸Pël maan pi yak wesak epël mëëa. “Ne nim yaan pipten ëngk ma e yewas.” Pël mëak ëm kanrak yaaröön kokor ngön ëa. ⁶⁹Pël ëen inëen koontup piin itenak kaalak omën naë wëauröen epël mëëa. “Yaap, pitëkaan omën namp epop.” ⁷⁰Pël maan pi kaalak yak wesa. Pël ëak akun kot nent wë olëak omën pim naë wëauröak epël mëëa. “Ni yaap pitëm toktakaanëp, Kalili omnamp.” ⁷¹Pël yemaan Pita pi kosang panë wesak ngön köntak epël mëëa. “Ne Anutuu ëöetak omën arim yak pipopön köpëlëp.” ⁷²Pël yemaan kokor ngön aan nentepar ëa. Pël ëen Yesuuk ngön epël mëëa pöt kön wia. Kokor akun

nentepar ngön naën wiaan akun nentepar nent yak newasumëep mëea pöten kön wiak yaköm ëen ing kaö ëa.

Yesu Pailatë naë wak sa

(Matiu 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Son 18:28-38)

15 ¹Ëlpam walën kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröere kaöaröere kansol pourö wa top ëak Yesuu mëmpnaata ngönte kosang wesa. Pël ëak wii tëak naröak mësak së Pailatë naë moulmëa. ²Pël ëen Pailatök epël mëak pëel mëea. “Ni Yuta omnaröa omën omp aköp ma?” Maan “Yok yaan pi tapët,” pël mëea. ³Pël yemaan kiri ar yaaö kaöarö pit ngön kësang panë kosang wesak ök mëea. ⁴Pël yaëen Pailat pi Yesuun epël mëak pëel mëea. “Pit nimëen ngön könöm wesak yaan tol ëenak kat wieëak nerek naën yaën?” ⁵Pël maan Yesu pi ngön kangut nemaan pan yaëen Pailat pi yaan sa.

Pailatök Yesu mëmpënëak mëea

(Matiu 27:15-26; Luk 23:13-25; Son 18:39–19:16)

⁶Krismaki poutë akun kësang pötak yang ngarangkep pi omnaröak omën namp wii kaatakaan wes mëepënëak maan pöt wes më pël yeëa. ⁷Akun pötak omën namp wii kaatak wëa yapinte Parapas. Puuk omën muntaröa wotöök wëak nga yaalem namp mëna. Pël ëen pötaan wii kaatak ulmëa. ⁸Pël ëen omën selap pit Pailatë naë së wa rongan ëak krismaki poutë yaalmëaul elmëepënëak ök mëea. ⁹Pël ëen Pailatök epël ök mëea. “Yuta omnarö arim omp aköp mait elmëak wes nimëëmaan. Kat wiin pangk yaë ma?” ¹⁰Yuta omën kaöarö Yesuun om pas kaaö kön wieë wii kaatak moulmëa pöt pi ëwat wëak pël mëea. ¹¹Pël maan kiri ar yaaö kaöaröak omnaröen Parapas Yesuu urtak wilak wes mëepnaan mapënëak këk mëea. ¹²Pël yaëen Pailatök kaalak epël mëak pëel mëea. “Pël ë kosang yewas pöt arim omp ak pël yemak pöp tol ëëm?” ¹³Maan elek wiak mëea. “Pi këra yetaprak wel wiip.” ¹⁴Maan epël mëea. “Omën epop utpet oröp nent ëa?” Maan rangkrangk ngön ë olëak epël mëea. “Këra yetaprak wel wiip.” ¹⁵Pël maan Pailat pi pitëm kentöt pet irëpnaak yak Parapas wes mëa. Ën Yesuun pöt maan pol koröp wapötringöök momöak këra yetaprak mööpënëak ngaaröa ngësë wes momëa.

Ngaaröak Yesuun ököökre waswas elmëa

(Matiu 27:27-31; Son 19:2-3)

¹⁶Pël ëen ngaarö pit Yesu mësak oröak së yang ngarangkepë ka kaö nerak ulmëak maan nga omën pourö pim naë wa rongan ëa. ¹⁷Pël ëak ngaaröa ulpëen köp möa namp momëak wii öng oröauuk ul ket ëa nent kepönöök mowaëa. ¹⁸Pël elmëak rar rë mowesirak epël mëea. “Yowe, Yuta omnaröa omp aköp.” ¹⁹Pël mëak kalaö naööring kepönöök momöak

waasöp ngës menak rar rë mowesirak ngëengk yemowesaul ököök elmëa. ²⁰Ököökre waswas pël elmëak ulpëen köp möaup përeäk kaalak pimtëëp më moulmëak këra yetaparak mööpënëak mësak sa.

Yesu këra yetaparak möa

(*Matiu 27:32-44; Luk 23:26-43; Son 19:17-27*)

²¹Kamtaöök yesem omën namp koira yapinte Saimon, Sairini kakaanëp, Alesantaare Rupas piarpim pepap. Pi yaakaan yewaisën koirak këk maan Yesuu këra yetapër waalën sa. ²²Yesem yang lup nenta yapinta Kolkota, tiarim ngöntak Kepön Kos pötak, së oröa. ²³Pël ëäk wain iitarang i kön kat yokola nent irikor ëäk nëmpënëak mangkën kaaö ëa. ²⁴Pël ëën pit këra yetaparak möak pim ulpëenre poë koröpöt narö nant öpënëak ngasamtak wia. ²⁵Pit këtëp kot nent luptakël yaaprën 9 kilok pötak möa. ²⁶Pël ëäk pim kepön löötak epël retëng ëa. “Epop Yuta omnaröa omën omp aköp.” ²⁷Pël ëäk ngaare këkain omën naar, namp yaapkëël namp katnëël, mö ulmëa. ²⁸[Pël ëën ngönëntak epël ëa pöt kë oröa. “Omën utpet yaauröa rongantak ulmëaup.”] ²⁹Pël ëën omnarö sak waisak yeem piin sömre ëlakëër kepön keke elmëak epël mëëa. “Aë, ni, ‘Anutuu ngëengk tupët tööl olëak kaalak akun nentepar nent ök remaap,’ pël ëauppe ³⁰nimtë koröpö kaamök ëëm. Ni yaap Anutuu Ruup pöt këra yetaprakaan ent ëäk ira.” ³¹Pël yemaan kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangkörö pit tapël ökre was elmëak neneren epël mëëa. “Pi omën muntarö kaamök yaaupök pimtëën poprak yaë. ³²Pi Kristo, Israel omnarö tiarim omën omp aköp pöt këra yetaprakaan ent ëäk irap. Pël ëën tiar itenak piin kön wi kosang wasëpënaan.” Pël yemaan omën ngësgës mö ulmëa pöaarta tapël utpet wesak mëëa.

Yesu wel wia

(*Matiu 27:45-56; Luk 23:44-49; Son 19:28-30*)

³³Këtëp luptak 12 kilok pötak wëën yanget köö olëak wieë së 3 kilok ëa. ³⁴Pël ëën 3 kilok këtëp tingk wesak yengmaan Yesu pi ngön ëäk epël mëëa. “Eloi, eloi, lama sapaktani?” Pöt tiarim ngöntak epël. “Nem Anutu, nem Anutu, ni tol ëënak ne sëp yenewasën?” ³⁵Pël yemaan omën pörek taueëaurö pit pöten kat wiak epël mëëa. “E kat wieë. Eliaan merëk yemaap.” ³⁶Pël yaan omën namp pöömpö së i kaö kel newer wain i som yaautak wariak këkalëp kautak wa tëak Yesu nëmpënëak yemangkem epël mëëa. “Kora. Elia pi wais kaamök elmëëpën ma won pöten itempa.” ³⁷Pël yemaan Yesu pi merëk kaö mëak wel wia.

³⁸Wel yawiin ngönën tup kaöetak poë koröp kësang ngeröök uteëaumpel oorekaan luptak keliak nempelnempel ëa. ³⁹Pël ëën ngaaröa wotöököp Yesu pim köëël tau wëaup pi itaangkën Yesu wel wiin epël ëa. “Omën epop yaap Anutuu Ruup.”

⁴⁰Yesu yamöön öng Kalili yangerakaan pim ënëm yesem kaömpre omnant kaamök elmë ima pörö kamaarek wë iteneëa. Öng pël ëa pöröakaan narö eporö. Maria Matala kakaanëpre Maria muntap Sems kotupre Yose pöaarë ëlëpre Salomi pörö. ⁴¹Pit Kalili yangerakaan Yesuu ënëm inëen elmë imaurö. Pitëmënt pëen won, öng munt naröeta Yesuring së Yerusalem kak wakaima.

Yesu yang kel weera

(Matiu 27:57-61; Luk 23:50-56; Son 19:38-42)

⁴²Kë yesa akun ngëëngkët ëlpamökëen wiaan omnant kön yaaö akuneta wiap kanök Yosep Arimatia kakaanëp sa. ⁴³Pi kansolöröa wotöök wë Anutuu wa ngaöök nimëëpnaaten kent kön wieimaup. Puuk kas kön nawiin Pailatë naë së Yesuu sokuren ök mëëa. ⁴⁴Pël ëen Pailat pi teënt wel wia pöten yaan sak nga omnaröa wotöököpön yas maan sëen pëël mëëa. ⁴⁵Pël ëen nga omnaröa wotöököpök “Teënt wel wia,” pël maan kat wiak Yosepön sokur öpnaaten kuure mak mëëa. ⁴⁶Pël maan Yosep pi së poë koröp kölam naö sum ëak së Yesuu sokur yetaprakaan ent ëak poë koröp pöök kör koëak wak së pimtëen wesak kël öngöp tëa naöök wiak kël kaö naö kur kaip tiak kanrak il wari ulmëa. ⁴⁷Pël yaëen Maria Matala kakaanëpre Maria Yoseë ëlëp piarip itena.

Yesu wal ëa

(Matiu 28:1-8; Luk 24:1-12; Son 20:1-10)

16 ¹Kë yesa akunet pet irën Maria Matala kakaanëpre Maria Semsë ëlëpre Salomiiringörö pit Yesuu sokurak kolap köp nga kamp ompyaut wa mëëpënëak sum ëak kopëta wesa. ²Pël ëak Sante ëlpam yewalën oröak kan kourak yesën këtëp apra. ³Pël ëen yangaö temanöm yewasem neneren epël mëëa. “Yangaöökë kanrakaan këlö talëpök wa pëlëer niwiipën?” ⁴Pël mëak itaangkën kël kësang pö wa pëlëer wieëa. ⁵Pël ëaan yangaöök ilëak itaangkën omp ulwas namp ulpëen kölam waliip mëaup yaapkëel wel aisëaan itenak yaan sa. ⁶Pël yaëen epël mëëa. “Yaan sëngan. Ar Yesu Nasaret kakaanëp yetaprak möaupön itaampunëak waisan. Pi eprek won wia. Yok wal ëa. Ur koseten iteneë. ⁷Ar së pim ruuröere Pitaan ök man. ‘Pi Kalili yangerakël arimëen wet rëak sëpënëak ök niaaup. Pörek së itaampun.’” ⁸Pël maan öngörö kas utpet ëak reireë urö yangaöökaan oröak kas pöömpö sa. Pël ëak kas panë ëen omnaröen ök nemaan ëa.

Yesuuk Maria Matala kakaanëp ëö pet elmëa

(Matiu 28:9-10; Son 20:11-18)

⁹[Yesu pi Santeetak ëlpam yewalën wal ëak wet rëak Maria Matala kakaanëp ngaan urmer 7 ëak waö ë momëa pöp ëö pet elmëa. ¹⁰Pël ëen

së piiring wëäö muntarö ingre ya ilak aim wëen ök mëä. ¹¹Pël ëen Yesu pi wal äak wëen öngöp itena ngön pöten kat wiin kë won ëa.

Yesuuk ru naarën öö pet elmëa

(Luk 24:13-35)

¹²Akun nentak ingre mor sauröakaan omën naar kak nerekë sëpënëak yesën kan kourak möönre koröp maim wak öö pet elmëa. ¹³Pël elmëen piarip së ru muntaröen ök maan kat wiin tapël kë won ëa.

Yesuuk ru 11 pöröen öö pet elmëa

(Matiu 28:16-20; Luk 24:36-49; Son 20:19-23)

¹⁴Ënëmak ru 11 pörö wa top äak kaömp neim wëen öö pet elmëa. Pël äak wal äak wëen itenaurök ök maan pitëm lupöt il wariak wëen kön wi kosang nemowasën ëa pötaan kos elmëa. ¹⁵Pël elmëak epël ök mëä. “Ar yang ël epotë yesem omnaröa wëaul ngön ompyaut ök man. ¹⁶Kön wi kosang yewesautaring i mëëpnaap pi kutömweri yaö sëpnaap. Kön wi kosang yewesaut wonöp pi pöt es parëaöökëen yaö sëpnaap. ¹⁷Kön wi kosang yewesautaring öpnaarö nook weëre kosang mangkën retëng ke nentere nent epël ëëpnaarö. Nem yapintak urmerarö waö ë momëëpnaat. Ngön köngköm ngolöpöök apnaat. ¹⁸Kamalörö morök mësël ëëpnaat. I nak wel yawiaut nëen utpet nemowaspan. Yauman yaauröa rangk pitëm moröt mowiin ompyaö sëpnaat.”

Yesu kutömweri isa

(Luk 24:50-53; Ngön 1:9-11)

¹⁹Aköp Yesu pi ngön pipël ök më pet irën Anutuuk wak kutömweri isa. Pörek së pim yaapkëetakël wel aisëak wë. ²⁰Pël ëen pit kaare yang ël epotë pim ngönte aö sa. Pël yaëen Aköpök kaamök elmëak retëng nentere nent yaalmëem pim ngön yaaö pöt yaap pël pet elmëa.]